ZUMBULI

IZDAJE
ZBOR SJEM. SREDNJOŠKOLACA
ZAGREB

Iz uredništva. Možda će se naći i takih, koji ne će biti zadovoljni s našim radovima u ovom godištu. Reći će tkogod, da su radovi slabi, da je list pao s one visine, na kojoj je prije bio, da je kvantiteom manji nego je bio prošlih godina i t. d. Onima, koji bi tako prigovarali treba iznijeti pred oči svrhu, koju made jedan srednjoškolski list. Nije svrha srednjoškolskom listu, da samo najuspjelije radove donosi. Mnoge sam radove uvrstio, samo da pobudim u suradnika i dalje nastojanje oko pisanja. Imao sam dakle pred očima svrhu lista. S tim neću da kažem, da sam uvrstio sve, što mi je došlo pod ruku. Što više odbio sam neko 12 radnja u prozi i nekoliko pjesama, dok sam uređivao list, a prije nego sam ga nosio u štampu izbacio sam još nekoliko radova, koji su mi se činili, da su sumnjive vrijednosti. Da je kvantitetom manji nije naša subjektivna krivnja. Bile su u sjemeništu dosta teške prilike radi izgrađivanja novoga našega Dječ. sjemeništa, pa tako su neki suradnici bili spriječeni, da pišu. A da je list pao, ne bih rekao. Ako prolistam prošla godišta, koja imam međutim pred sobom, ovo je godište različitošću građe i savremenošću tema dalje od svakog drugoga. Vrijednost radova ostavljam drugima, da ih ocijene. No možda baš nijesu sve teme tako savremene. Ali treba imati na umu, da su radovi sakupljani čitave godine, pa će sasvim drukčije suditi. Mnogi radovi su napisani još prije Božića.

Štampali smo list zato, što nije bilo vremena, da se piše za litografiranje. Pa i onako nas jednako stoji. Financijalne su nas prilike primorale, da smo uzeli ovako neugledan format. Htjeli smo promijeniti i ime listu. Prigovorili su nam neki stariji drugovi, da je odviše nezgodno. No naši bi nam seminarci otkazali list, kad bismo mu promijenili ime. Zato to nijesmo mogli učiniti, kad naši mladi drugovi toliko poštuju tradiciju. Još moram spomenuti i to, da je ove godine bio slab kontakt sa drugim srednjoškolskim listovima. Primili smo samo one listove, kojima smo donijeli ocijenu.

Urednik.

Uredništvo i uprava: Voćarska 106, Zagreb. — Uredio: Stjepan Hrastovec, VIII. r. — Kliše za naslovnu stranicu izradio: Mirko Kovačec, VIII. r. — Svaki pojedini egzemplar stoji 10 D. — Štampala »Nadbiskupska tiskara«, Zagreb, Kaptol 27.

SVOMU

BRIŽNOM NATPASTIRU I MILOME OCU

UMNOME I POŽRTVOVNOME OSNIVAČU
METROPOLITANSKOG DJEČAČKOG SJEMENIŠTA

PREUZVIŠENOMU GOSPODINU

Dru ANTUNU BAUERU

NADBISKUPU ZAGREBAČKOM I T. D. I T. D.

O NJEGOVOM ZLATNOM MISNIČKOM JUBILEJU

U DJETINJOJ ODANOSTI I SINOVSKOJ VJERNOSTI

POSVEĆUJE

OVE POLETARSKE ČEDNE RADNJE

»ZUMBULA«

»ZBOR SJEMENIŠNIH SREDNJOŠKOLACA«
U ZAGREBU

U ZNAK NAJDUBLJE ZAHVALNOSTI I SMJERNOGA POČITANJA

PREUZVIŠENOM GOSPODINU

DRU. ANTUNU BAUERU, NADBISKUPU ZAGREBAČKOM

PRIGODOM ZLATNOG JUBILEJA.

Ti nijesi bio kao oni, koji
prožive sebi svoje dane duge,
Ti si se vječno davao za druge,
za druge bjehu svi koraci Tvoji.

Ti si visoko barjak Krista digo,
da stado Tvoje na put k nebu svraća,
i k onom, što se samo nebom plaća,
odavno već si, natpastiru, stigo.

Ali svejedno ne ćeš ni sad stati
no s Božjom moći — a te Bog će dati —
dalje ćeš snagu i duše i tijela

stavljat u službu naroda i neba.
I štogod rodu Tvom za nebo treba
niknuti će mu sve iz Tvojih djela.

S. Hrastovec.

Dr ANTE BAUER, NADBISKUP ZAGREBAČKI.

ZUMBULI

GOD. VI. 1. LIPANJ 1929. GODIŠNJAK

ZLATNI JUBILEJ PREUZV. G. NADBISKUPA.

Koncem srpnja g. 1929. slavi preuzvišeni g. Nadbiskup zagrebački Dr Ante Bauer svoj zlatni misnički jubilej. Sav katolički svijet u našoj državi radosno pozdravlja zlatni jubilej preuzvišenog g. Nadbiskupa, Metropolite i Prvaka našega episkopata. Tä pedeset je godina, što je svećenik i što neumorno radi u vinogradu Gospodnjem!

Rad njegov nije poznat samo svećenstvu, nego i ostaloj javnosti. Velik je to i opsežan rad jednoga od najvećih naših pobornika istine, koji je toliko decenija neustrašivo stajao na braniku Kristovih načela. Svojim znanstvenim i filozofskim djelima i člancima brzo si je stekao ime prvoga bogoslova i filozofa. Njegova se filozofska djela (Teodiea i Ontologija) odlikuju snažnom dubinom uma, lakoćom razlaganja i elegancijom jezika, te se mogu takmiti s drugim sličnim djelima svjetskih kršćanskih filozofa. I kao redaktor »Katoličkog Lista« s velikom znanstvenom spremom borio se protiv zabluda tadašnjih uvaženih predstavnika nauke. Njegova je zasluga da je i obrednik izašao na hrvatskom jeziku.

Preuzvišeni g. Nadbiskup mnogo je radio i na socialnom polju. Kao apostol kršćanske ljubavi prolazio je našim selima, da u duhu nesebične ljubavi položi temelje za gospodarski probitak našega sela. I na karitativnom polju mnogo je učinio podignuvši sirotišta, gdje djeca ljudskog grijeha i nemara ćute toplinu majčinskog krila, što im ga spremi njegovo očinsko srce.

U našem crkveno-političkom životu stoji on kao prvak hrvatskoga episkopata hrabro na braniku pravâ Crkve Kristove, braneći ih ljubavlju dobrog sina, razboritošću iskusnog starca, odvažnošću ponosnog muža, te si je stekao poštovanje i kod najuplivnijih i najuglednijih državnih faktora.

Preuzv. g. Nadbiskup dr Ante Bauer vladao je na nadbiskupskoj stolici u vrlo teškim časovima, kad su i među svećenicima nastale velike smutnje, iz kojih se rodio starokatolički pokret prozvan »Pokret žutih«. I doista je preuzv. g. Nadbiskup umio, da ispravno shvativši prilike, koje su nastale i u našem političkom

životu, finim taktom uništi taj pokret već u zametku. Stoga Crkva katolička u Hrvatskoj nije pretrpjela nikakovih većih šteta.

Velikim nastojanjem i brižnom skrbi nastoji preuzvišeni gosp. Nadbiskup oko vjerskog i ćudorednog života našega naroda. Neprestano pozivlje i opominje kler, da što vjernije i savjesnije vrši svoje dušobrižničke dužnosti. Baš za vrijeme njegova biskupovanja došli su u Zagreb mnogi redovi, na pr. č. oo. dominikanci, konventualci i trećoreci i svi naišli na veliku pomoć kod njega. To što su se redovi uspjeli udomiti u Zagreb, znači bez dvojbe bujniji vjerski život, nastojanje oko katoličke obnove.

I naša Kat. Akcija na srcu je preuzvišenogm g. Nadbiskupu, jer upravo Kat. Akcija ima da pomogne svećeniku vršiti onu misiju, koju svećenik ne može vršiti u crkvi. Uopće svaki plemeniti pokret za katoličku vjeru i hrvatski narod nalazi kod njega izdašnu pomoć.

No sve ovo, ma kako veliko i zaslužno bilo i kolikogod koristi imao od toga hrvatski narod i crkva katolička, iščezava pred onim, na što se preuzvišeni g. Nadbiskup odvažio uz pripomoć presvj. g. biskupa Dra A. Akšamovića, naime da podigne dječačko sjemenište. Tu je uz silne žrtve uložio gotovo sav kapital, koji je imala nadbiskupija zagrebačka, uložio je svu svoju energiju, uložio je sve otkidajući i od svojih usta, da podigne dom, kamo će hrvatski narod slati sinove svoje, da mu donesu luč prosvjete, oganj ljubavi prema Bogu i da mu budu utjeha u tolikim nevoljama. Zaista je potrebno, da jedan narod imade svojih odvjetnika pred Bogom, koji će ga tamo zastupati, koji će iznositi pred Boga, što tišti narod; a što narod tišti, najbolje poznaju sinovi njegovi i oni mogu najtoplije za nj moliti, najtoplije se za nj zauzeti. I trebao je takav dom, koji će biti kao grad na gori, odakle će narod očekivati utjehu u najtežim časovima, što ih može dočekati jedan narod, u nestašici svećenika; dom, gdje će se pripravljati sinovi hrvatskog naroda, zaštićeni od razornog upliva savremenog društva, da budu odana djeca Crkve i naroda. Ta je velika ideja vodila preuzvišenoga g. Nadbiskupa u nastojanju, da se podigne ovaj dom. To je ideja, pred kojom iščezavaju sve žrtve, jer će ovaj dom biti centrum, s kojega će se raznositi prava katolička kultura po svim hrvatskim selima i gradovima.

Pedeset već godina prikazuje presv. Trojstvu preuzvišeni g. Nadbiskup presv. žrtvu. Zaista je veliki dar Božji, što je dočekao pedeset-godišnjicu onoga dana, kad je prviput primio najčišću žrtvu svih vijekova. I mi molimo Krista Gospodina, koji ga je obdario ovim zlatnim misničkim jubilejem, da mu dade, da dočeka dan, kad će vidjeti, da četa za četom mladih boraca ide u narod, da pali korov i sije sjeme kršćanske ljubavi, u kojoj će nam se i Hrvatska pomladiti i obnoviti.

K. Zvonarić.

SVEĆENIK KAO DIONIK VJEČNOGA HRISTOVA SVEĆENSTVA.

Što se proteže u vječnost, bilo pozitivno ili negativno, nedostižno je ljudskome umu. Istine, po kojima je kršćanin ono, što jest, od nedoglednoga su zamašaja i rezultatiraju u vječnosti. Svaka pak vrednota s atributom »vječnosti« čini nosioca sposobnim, da bude dionikom na dobru ili na zlu; već prema tome, posjeduje li pozitivne ili negativne vrednote. Ta nam činjenica objašnjava, zašto Bog čovjeka tako neizmjerno nagrađuje i tako neizmjerno kažnjava.

Pa doista, velika je i duboka istina, što znači biti običan kršćanin, i prirodno je svijetlo uma odveć slabo, a da bi moglo rasvijetliti širinu, dužinu i dubinu te istine, to može da učini samo svijetlo svete vjere. A kako bi čovjek onda bio kadar da shvati, od kolikoga je dostojanstva i sreće za čovjeka biti dionikom vječnoga Hristovog svećenstva, gdje je nosilac vrednote doduše čovjek, ali čovjek, koji ima po milosti Božjoj osim neizbrisivog biljega krsta i potvrde još i treći i posljednji neizbrisivi biljeg svetoga reda. Biljegom svetoga reda konfiguriran je čovjek Hristu i u Njegovoj velesvećeničkoj službi i time postao potpuna manifestacija Hrista na zemlji.

Odnošaj slijepca prema krasotama prirode je analogno odnošaju čovjeka bez svijetla svete vjere prema krasotama svećeničkoga dostojanstva, na koje su rijetki pozvani. Dä, bez svijetla se svete vjere ne razmišlja o toj istini... In lumine Tuo videbimus lumen! U svijetlu svete vjere istina nam o svećeničkom dostojanstvu puca poput sunca pred očima u sve većem žaru i sjaju. — Što je veće to svijetlo, to sve veći mrak nastaje oko nas, svi se predmeti oko nas razilaze u bezlične mase, kao da ih nestaje u mraku. Misli neobične, skroz duhovne, velike, uzvišene, koje nam pruža svećeničko dostojanstvo na razmatranje, sjevkaju našim mozgom kao večernje bljeskanje na ljetnome, tamnom nebu...

Po grijehu se čovječanstvo lišilo prava na život i prava da opći s Bogom. Pravda Božja imala je da svoje učini. Međutim na sreću djece Adamove ustupila je ona mjesto milosrđu. Došao Spasitelj i spasio ljudstvo. No nije ljudska priroda potpuno ozdravljena ni poslije Isusa, a isto tako nije povraćena čovjeku ni povlastica, da neposredno opći s Bogom, kao u raju. Da čovječanstvo ipak može općiti s Bogom na posredni način i da može biti dionikom zasluga Hristovih, odredio je Bog uvjete, koje čovjek mora izvršiti, hoće li, da se spasi. Prvi od tih uvjeta, »conditio sine qua non«, jest ustanova svećeništva. Svećenik svojom pojavom neotklonivo navraća misli ljudi na natprirodni red i na nauku natprirodne objave. Svećenstvo neprestano dozivlje u pamet čovječanstvu dogmu o istočnome grijehu, sjeća ga krivnje, da je griješno, da se od Boga odvratilo, da mu valja pokoru činiti. Zato je griješnom čovjeku neugodna i odbojna već sama pomisao na svećenika. Tako

misli i osjećaji, što svećeničke osobe izazivlju u dušama i srcima ljudi, jasno govore, što je Bog htio s tom institucijom. On hoće, da ljudi što više razmišljaju o svome padu i o onome, što su time zaslužili, pa da uvide, koliko mu je dobročinstvo učinjeno dolaskom Spasitelja. Čovječanstvo treba, da iz svećenstva kao iz otvorene knjige čita istinu, koja je utisnula svoj karakter u svjetski poredak i u historiju paloga i opet s Bogom izmirenoga čovječanstva. Bog hoće, da čovjek jedino preko ruku svećenika prima plodove zasluga Hristovih, da tako postane članom kraljevstva Hristova, bez koga nema spasenja. Na taj način posta svećenstvo mrsko za neke ljude, posta predmet, o koji će se pokvareni čovjek smućivati, ali i predmet, koji će skrušenome čovjeku biti izvor nade u milosrđe Božje. Da se ljudi ne zadrže ili ne prestraše eklatantne vanjštine, odredio je Bog, da to svećenstvo ima priprostu vanjštinu, ali da pod priprostim ruhom vanjštine krije ona sjajna svojstva i one silne vlastitosti, koje su svećenstvu potrebite, da izvede onu najuzvišeniju idealnu misiju, kojoj nema premca među svim misijama poduzetim u korist čovječanstva od postanka svijeta.

»Primite Duha Svetoga! — Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se; a kojima zadržite, zadržat će se.« Ta je istina jedna od onih sjajnih zraka, koje se odrazuju od dostojanstva svećeničke osobe. Istina je to— jer ju je rekla vječna Istina; tim je riječima pružena čovječanstvu ona jedina daska nakon brodoloma...

Koliko dobročinstvo i kolika sreća oprostiti grijehe i time čovjeka osloboditi jedinoga zla, koje ga lišava najveće sreće. Jedini vez, kojim je čovjek bio privezan uz Boga, da ne pane u ponor pakla, milost posvetnu, grješnik je sam prekinuo smrtnim grijehom i padao je... padao sve u zamami časovitih užitaka. I gle sreće! Čuo je glas svećenika, gdje mu pruža pomoć. Odazove se. Svećenik mu šalje svojom opomenom četiri diva, da ga zadrže, da ne padne na dno pakla, da ga podignu do ispovijedaonice, gdje će mu se povratiti jedini vez s Bogom — milost posvetna. Ta četiri diva bila su: pomisli na smrt, na sud, na pakao i na nebo. Kolika sreća, kad je svećenik iz čovjeka, koji je postao tor vražji, načinio hram Duha Svetoga, posluž透vši se sa svojim namjesničkim »absolvo te«. Svećenik ispovijedu oslobađa grješnika od svijeta, toga najvećega lihvara, koji mnogo traži, a zlo uzvraća; malo ili ništa ne koristi, a veoma mnogo škodi. — Činiti ono, što svećenik čini u sakramentu pokore, znači: zaista pokazati božansku silu. Božanska je po svome podrijetlu: od Boga i po Bogu mu je dana. Božanska je po svojoj istinitosti, tako sigurnoj kao što je sigurno, da je Bog na nebu. — Božanska je to sila u svome obujmu, budući da se proteže tako daleko, kao što se proteže Božje milosrđe. Božanska je to sila u svojim učincima, gdje se toliki grijesi otpuštaju i tako mnoge duše spasavaju, gdje se tolika strašna očajanja ublažuju, tako mnogo utjeha, mira i veselja dobiva. I sada sva ta dobročinstva

uživa ljudski rod samo preko svećenika, jer redovitim putem može samo svećenik da primijeni na našu korist zasluge Hristove — Hrist tako hoće.

Najveće je Hristovo čudo Presveti Oltarski Sakramenat, a to isto čudo ponavlja svećenik svaki dan. Hrist mu je to naložio: »To činite na moj spomen!« — Po Presvetom je Oltarskom Sakramentu Hrist postao u Euharistiji centrum svega. Sva su vidljiva i nerazumna stvorenja poradi čovjeka; on im daje smisao, a čovjek je poradi Euharistije; jer bez nje nema svrhe. Sve, nebo i zemlja, grije se na žarištu Euharistije. Euharistija je dakle centrum svega vidljivoga i nevidljivoga, razumnoga i nerazumnoga, svih planeta, ona je centrum među mirijadama zvijezda. I svećenik drži tu Hostiju u svojim rukama, taj centrum svega. Svećenik drži u svojoj ruci magnet, koji sve privlači. Sve, što jest, ne može biti bez toga centruma. A sve to drži u svojoj ruci svećenik — ne može dakle bez svećenika da išta svršnoga bude na svijetu. Godine i vijekovi Euharistije bit će i vjekovi svećeništva. Ovaj svijet ne bi mogao opstajati bez svijeta milosti i svetosti, a taj svijet stvara na zemlji mjesto Hrista svećenik konsekracijom. Mi smo kao »massa damnata« trebali Kalvariju, ali se njom možemo okoristiti jedino preko svete mise, a mise nema bez svećenika. Svećenik učini više dobra u ono pola sata svete mise, nego što su svi ljudi zajedno učinili u sva vremena. Da čovjek svlada tiraniju sotone, svijeta i vlastitoga »ja«, šalje mu svećenik u svetoj Hostiji Hrista-Boga, koji će mu izvojevati sigurnu pobjedu nad tim uzurpatorima, ako se samo odazove. Mi ne smijemo ni očiju podići prema nebu, jedini je svećenik, koji može s pouzdanjem očekivati milost za nas pred oltarom, jer u rukama drži preobilnu zadovoljštinu žrtve Hristove. Kada svećenik ne bi ništa više dobra činio osim da pretvara kruh i vino u tijelo i krv Hristovu, morali bismo ga štovati i ljubiti više, nego sve ljude na zemlji.

»Vi ste sô zemlji; ako sô obljutavi, čim će se soliti?« Sô uzdržava, budi život organizma; začinja netečno, izjeda gnjiloću. Njezino je djelovanje sporo, ali dostižno, ono se izvršuje neopazice, tiho i mirno, i ona se sama mora rastvoriti, hoće li da postigne svoj cilj. Obzirom na ta svojstva sô je u Starom Zavjetu imala posve religiozno značenje, u sve bi je žrtve primješavali. U Novom je Zavjetu sô postala simbolom natprirodne mudrosti, nevinosti i čistoće. Idealna je zadaća soli u fizičkom svijetu, i zato ima tako krasna svojstva i sposobnosti. Još je idealnija, ali slična zadaća svećenika u duhovnome svijetu. On skromno djeluje neopaženo, i kao što se sô raspada, da postigne svrhu, tako i skromni svećenik kao tiha žrtva svoga ideala iznemaže, dok mu napokon ne ugasne luč života. On mora da bude sô prave i zdrave mudrosti, koja izjeda moralnu gnjiloću u dušama. Njegov primjer uzbuđuje vjernike oduševljenjem u borbi protiv grijeha, on svojim primjerom

poput soli izjeda okorjela srca, da prosuze. Kao što se sô čuva od gnjiloće, tako i svećenik po duhu Hristovom uništava sve škodljive elemente u dušama vjernika.

»Vi ste svijetlo svijeta!« Najbolje je čovjek shvatio, koliko vrijedi duševno svijetlo, kad se našao u tmini svoga smetenoga uma, a oko njega su bili mnogi neprijatelji i svakovrsne opasnosti. I upravo poslije ovoga gorkog iskustva shvaća on, kako je blagotvorna zadaća svećenika, koji ima da svijetli zalutalome i slabome umu naravnoga čovjeka. Nema ništa ljepše u vidljivim stvorenjima, negoli svijetlo. Svijetlo je ljepota svih stvari. Cijeli veliki i mnogovrsni život vodi i upravlja svijetlo svojim zlatnim uzdama. Što bi drugo bila vidljiva stvorenja bez svijetla, nego svijet pun straha, pun užasa i smrti. Ovo se isto događa i u duhovnome životu ljudi bez svećenika, koji su svijetlo svijeta. - Svećenik je kao malo duhovno sunce, koje prima svijetlo i životnu toplinu od Hrista, da zrakama mudrosti i milosti Hristove rasvijetli i zagrije vjernike. Svećenici su svjetionici na moru različitih naukovnih i moralnih struja, oni nam pokazuju gdje je luka istine i sreće. A kada je čovjek stupio u luku katoličke Crkve, oni mu pokazuju »cum spiritu catholico«, kojega moraju biti puni, kamo i kako da se kreće, da uzmogne »sentire cum Ecclesia«.

Nesigurnim korakom stupa čovjek nad strašnim ponorom. — Oko njega vlada tmina, i jedino mu svijetlo krči i pokazuje stazu iz mjesta opasnosti i nesreće. Iznenada bljesnu munja, a luda čovjek omamljen svijetlom munje prezre svjetiljku i baci je od sebe: ta što će mu malena luča, kada mu služi sjajno svijetlo munje. Luda — prevari se. Za sekundu nesta munje, da ostavi iza sebe još veću tamu. Sada nema taj čovjek više svjetiljke, koja mu je mogla i bila je pripravna da svijetli. Ne preosta mu drugo, nego da se preda vodstvu sjajnih, ali trenutačnih munja. Iza svake munje on se jadan nađe još pred strašnijim ponorom, dok napokon ne posrne i ne strovali se u provaliju. — To je slika ludoga katolika, koji prezre vodstvo skromnoga svećenika, koji može da mu svagdje prosvijetli i da na sva pitanja, koja čovjek mora znati, odgovori. Ne on svećenika prezire i daje se voditi od ideja i nazora, koji za kratko vrijeme zablliješte, da iza sebe ostave još veću tamu u duši takvoga katolika. Iza bljeska svake krive nauke takav se jadnik nađe još pred gorim rezultatom, dok zauvijek ne propane. To je plod, koji pobire svaki katolik, kada prezre svijetlo Hristovoga svećenika.

Tko bi mogao da u isti mah uoči i u dubine da prati sve sjajne zrake, koje se odrazuju od svećeničke osobe! Ljudi smo, i da shvatimo istine o svećeniku, treba nam različnoga vremena i različnih stanovišta. Jednom će nam punomoćnik kojega cara dati povoda, da se zamislimo: a što to znači biti punomoćnik Božji kao što je svećenik. Drugi puta će nam mitološki Ninos pobuditi misao

na realnoga Ninosa, svećenika Hristova — samo što svećenik ne pretvara sve u zlato, nego kruh i vino u tijelo i krv Hristovu, tor đavolski u hram Duha Svetoga, lude i gadne misli, želje i čine u uzvišene i mudre, uda vražja u uda Božja, suze zla u suze pokajnice, koje su vrjednije nego li biserje, koje ima vječnu vrijednost.

Najveći si prijatelj i dobročinitelj čovječanstva, svećenstvo Hristovo! Najudaljenije krajeve i najnepoznatije narode ti spajaš jednim tijelom Hristovim i jednom naukom, da budu jedno srce i jedna duša. Ti spajaš sve slojeve ljudskoga društva od najvišega do najnižega. Valovima svoga blagotvornoga djelovanja ti zapljuskuješ sve, pa i najzabitnije potleušice i najdivljije krajeve. Valovi tvoga djelovanja pronose vječnu pjesmu o općem bratstvu i međunarodnoj ljubavi pod geslom: »Svi smo djeca jednoga Oca!«. Ti najbolje rješavaš socijalno pitanje; tvoj je socijalni sistem tako jednostavan, a ipak on jedini rješava to pitanje. — Moćno si, Hristovo svećenstvo, i gdje je moć, koja bi se mogla mjeriti s tobom? Gdje ste vi silnici, koji ste se bahato razmetali svojom moći? Gdje ste, i gdje su vaša velika kraljevstva, i gdje su vaše silne vojske, pred kojima su strepili narodi? Nema vas više! A tvoja moć, svećenstvo, nesavladiva je i strašna neprijateljima, kao što je i Hrist nesavladiv, jer ti si Hristovo, tvoja je moć. Veličanstvu se tvome, Hristovo svećenstvo klanja moja misao i srce moje osjeća tajanstvenost tvojega bića. Moj duh bi rado opsegnuti tvoje daleke, daleke međe i rado bi premjerio tvoje nedokučive dubine.

Fra Petar Pajtler.

PJESMA O ČEŽNJAMA.

Vrh polja je pala sjena grada,
što se stišava u san miran i pitom.
Ne uzdišu više bujne krošnje u parku,
nit polja šume žitom.

I sve mi se čini, dok tama u parku
skuplja u gomile stabla i u san ih reda —
sve mi se čini, da čekaju nekog, kog nema
i da netko čezne za onim, što mu se neda.

A zašto se noću ovija zemlja u crno i suzi,
zašto mi čeznemo za suncem, dok tama pada
i zašto žudimo polja svježa i mrtve šume,
dok smo stisnuti bukom i žamorom grada.

Stj. Hrastovec.

SMISAO ORGANIZIRANJA.

Nije valjda bilo stoljeća, u kojem bi se toliko naglašavalo organiziranje pojedinaca u veće skupine, kao što se naglašuje u dvadesetom. Možda nije bilo ni razloga zato, pa i socijalna je svijest bila premalo razvijena. Prije se samo nekolicima ljudi izdizala nad čitavo društvo i davala direktive, po kojima se kretao čitav društveni život. Sve se radilo nekako mehanički i upravo nesvijesno: zato, jer je tako bilo naloženo, a malo tko se trudio, da se produbi u samu stvar, koja se imala uraditi. To je jasno, kad pomislimo, da je jezgra naroda (seljaštvo) bila od svojih gospodara potištena i socijalno upravo utučena. Ona si nije bila svijesna uloge, koju bi trebala vršiti u društvenom i političkom životu. Istom poslije, kako je svima bila osigurana sloboda kretanja, niži su slojevi opazili važnost utjecanja na javni život i poduzeli borbu u tom smislu. Naravno, kad je to bilo postignuto, da je čitav društveni život postao mnogo kompliciranijii od onog jednostavnog, kojemu je stajalo na čelu tek nekoliko lica. A kako je život postao kompliciraniji, u njemu su iskrsli mnogi problemi, koji traže svoje rješenje, da taj komplicirani život može normalno teći napred. Problemi su zapravo neke zapreke normalnom toku društvenog života, koje se moraju ukloniti, a ukloniti te zapreke znači riješiti probleme. To pak riješavanje problema upravo je uzrok, zašto su se ljudi počeli organizirati. Budući da svatko hoće imati utjecaja u tom riješavanju problema, to se najlakše može postići, jer je svaki pojedinac sam za se preslab, pomoću organizacija.

Pojedinac je uvidio, da je preslab da zaštiti svoje interese, pa je stupio s jednim drugim individuumom, koga okupljaju jednaki interesi, u zajednicu. Tako se organizacijom okupilo više individua u jedno društveno tijelo ili organizam, kojemu je svrha zaštititi interese svojih organa. A kako su ti interesi svih organa jednaki, jasno je, da mu je organizam to čvršći i da to lakše odoljeva smetnjama, koje su mu na putu, da se interesi zaštite. Svaka organizacija nastoji, da se problemi riješavaju u prilog njenim interesima. Prema tome one nastoje da vrše izvjesni utjecaj na društvo i tok društvenog života. Nastaje neka borba među organizacijama. A kako su interesi obično uzrokom staleških organizacija, nastaju lako staleške borbe, što obično biva, ako im se interesi ukrštavaju? Tu nastaju zapreke, koje treba ukloniti, ali tako, da se nijednomu stležu ne povrijede prava. Njihovi interesi treba da se svedu u paralelan tok, da društveni život ne zapne. Tako je to, kad su ti društveni problemi krupni i kad ih lako opazi svaki čovjek ma kake uskosti duha. Ali kad se nalaze gotovo nezamjetljive bolesti na strukturi ljudskoga društva i sitni problemi, koji potajno podgrizaju društvo, mogu uroditi vrlo štetnim posljedicama. Ljudi velike protežnosti duha lako zapaze i tako sitne nedostatke u društvu, pri-

kažu ih kao vrlo štetne pojave, pa to može biti novi motiv, da se povede organizacija, koja bi imala zadaću, da ukloni te nedostatke i da riješi probleme, koji neriješeni štetno djeluju.

Ti su društveni interesi uzrokom stvaranju posebnih organizacija u okviru nacionalne cjeline. No kud i kamo su veće organizacije, što se osnivaju na zaštitu političkih interesa jednoga naroda. U toj organizaciji mogu biti zastupane prijašnje organizacije, koje smo spomenuli, ali koje ovdje dolaze slabo do izražaja. Najveću uslugu čine političkim organizacijama kulturne i gospodarske organizacije. Djelovanjem kulturnih organizacija narod je zaštitio svoje kulturne vrednote, koje su često »spiritus movens« u političkoj borbi. Ove rađaju ponos, a time i ustrajnost u narodnoj borbi, pa su već time postigle svoju svrhu. Gospodarske pak organizacije igraju gotovo i veću ulogu. Obično se opaža, da narodi, koji hoće politički zarobiti drugi narod, najprije počnu gospodarskim zarobljivanjem. Oni nastoje njegove produkte izolirati na svim tržištima i onda ih uz malenu cijenu sami kupiti, jer vlasnici su tih produkata napokon prinuždeni da ih prodaju. Tako postane taj narod gospodarski do dna iscrpljen i istrošen, a susjedni narod onda lako ostvari na njemu svoje imperijalističke ciljeve. Kulturna i gospodarska samostalnost najjači su uvjeti i za političku autonomiju. A gospodarsko je organiziranje time postiglo svoju svrhu, što uvjetuje i političku slobodu naroda. Ono znači jednu skroz realnu borbu protiv imperijalizma, borbu, koja je osnovana na bazi svakako realnijoj, nego je politički program.

To bi bila materijalna dobra, koja su svakom pojedincu zajamčena od organizacije, kojoj baš i jest svrha, da svoje članove materijalno osigura. No isto su tako važna duševna i kolektivna dobra, za koja pojedinac može biti sigurniji u organizaciji nego izvan nje. Sam pojedinac mogao bi se nalaziti u tako lošem položaju u društvu, da ta dobra ne bi mogao uživati. Da se sam dade u borbu i na rad, da ih dohvati, mogao bi lako istrošiti svu energiju i najposlije sav izmožden klonuti, dok to kudikamo lakše može postići, ako se organizira. Organizacija dijeli svakom svojem članu jednaka dobra, svakom daje jednako pravo na duševna i materijalna dobra. No razumije se, da svaki član mora nešto svoje individualne slobode ustupiti zajedničkom dobru, svoju individualnu energiju mora uložiti u nastojanje čitave organizacije. Ta uložena energija sigurnije se naplaćuje, ako se potroši ovako u organizaciji, nego ako se potroši zasebno. Cilj se ovako uspješnije postizava, jer su skupna nastojanja izrazitija i snažnija od nastojanja svakog pojedinca. A koliko pojedinaca, koji bi se inače u društvu lako izgubili, dolaze do izražaja baš preko organizacija. Jedna bi organizacija mogla osamljenog pojedinca do dna istrošiti i iscrpsti, da ne potraži pomoć u organizaciji, koja njemu najviše odgovara. — Organizirajući pojedince u oveće organizacije pobuđujemo u njima

smisao za javni žvot, a time svakog pojedinca preko organizacije činimo važnim faktorom, koji utječe na tok javnog života. Dosada možda nije imao nikakvog interesa izvan okvira privatnog života i bio je bez ikakvih ambicija, da sudjeluje u javnom životu. Organizacija evo na neki način budi društveno mrtve živote i socijalno ih osvješćuje. Zato i Sveta Stolica razvija organizaciju »Katoličke Akcije«. S.

U KATEDRALI.

Mračna katedrala.
Stupovi visoki — kô stražari n'jemi —
ponosito stoje:
Vjerno — bez umora —
svaki drhtaj svjetla,
što pred Svetotajstvom mira dršće,
broje...

U klecalu starom
dv'je starice tihe
sjede: toplo mole
(prebiruć pobožno na krunici zrna)
»Koj' je za nas grešne
uz'o v'jenac trnja...
— — — — — — — — — —«

O starice drage,
što molite skromno
u toj katedrali — u toj kući mira —
kako ta molitva
mene dira...

✶

Mračna katedrala.
Stupovi visoki — kô stražari n'jemi —
ponosito stoje:
i vjerno — pobožno
svaku r'ječ, što siđe sa bl'jedih usana,
broje, broje, broje...

Matija Balošić.

U STRAHU.

I.

Teško uzdišući sjedio je jednog dana mali Naci na obali Plitvice, koja mu se ispod nogu tiho izvijala i sklizala te je s njim zajedno uzdisala. Sumrak se već spuštao, a Naci tog nije opazio, nego je gledao, kako se bistra voda kliže po izglađenom bjelutku. Tu i tamo naiđe ona na tamno-zelene dugoljaste rese i nježno ih odgrne. Na dnu se zabijele srebrnasta »žablja korica (od »korito«), a voda ih pomiluje i poljulja: neka i poveze komadić puta sa sobom. Tad se zmijolike rese zatisnu i otkriju drugu sobicu. Tako se redom šeće bistra vodica i inspicira te odlične stanove hvalevrijednih i često vrlo grlatih stanara. Gospoda su solidna i ne boje se inspekcije . . .

Pregledavši ovu naseobinu kreće dalje, da potraži malo dublja i prostranija mjesta: to su idealne aleje, zasađene zelenim šašem i visokom trstikom. Ovuda šeću gospoda elegantna i vitka stasa. Malo su preskromni, pa se vuku potrbuške. Šeću veselo svojom alejom i prezirno pljucaju na sav svijet... Njihovom atmnosferom kruže često ogromni aeroplani (koje bismo mi rađe nazvali lađama, a upravo su patke), a propeler im se ne vrti okolo na okolo, nego se samo diže i spušta. Jao si ga tad onom gospodinu, koji se radi komotnosti ili radoznalosti ne će da povuče u najdublje spratove njihove naseobine. Tome ode glava! Voda im je stalan gost i uopće ispunjava svu njihovu atmosferu. Redom dolaze komisije tih inspektora. Svaka uzdrma njihovom atmosferom, povuče nekoliko srebrnastih pločica s njihovih krovova i ode. Dođe tako druga i treća komisija, pa je gospodi crvima već sasvim svejedno, je li inspekcija tu ili nije. Komisija pak zirne amo — zirne tamo i pohrli sa svojim eventualnim bilješkam dalje, da negdje daleko — daleko reportira o stanju njihovih naselja. Gospoda stanari šeću veselo dalje. Tek tajnoviti »aeroplani« zadaju in nešto brige...

Brižna i požrtvovna inspektorska ekspedicija juri dalje i zaviri malo u tamne prostorije: pravi tartar! Tu malo može komisija da izvidi, nego tek izvrsnim opipom može konstatovati, da je naletjela sad na štukin rep, sad na šaranovu glavu, a sad opet na »klenove« škrge itd. itd. To su mračna naselja riba pod obalom, gdje su od nekog vremena i pred »dugim Ivom« zaštićene. On će ih uhvatiti ma gdje one bile, tek ovamo se od nekog dana ne usuđuje. Nagrajsao jadan, pa prokleo sve te riblje katakombe ili, kako se on učeno izrazio, »šicngrabe«. On bi naime običavao cijelim tijelom zaći u te »šicngrabe«, a samo noge mu virile van, na koje bi mu sin morao točno paziti. Ivo bi nahvatao puna usta riba i još rukama zahvatio i pritisnuo na prsa, što bi mogao, a onda bi stao nogama davati signale sinu. Ovaj bi ga tad izvlačio krcata ribama. No

neki dan zađe on isto tako u dupliu, a sin mu tad potrči do jednog pastira, da zamoli »čik«. »Dugi Ivo« mlati nogama, ali uzalud: sinu ni glasa... Bilo mu već, da se uguši. Ispusti brzo ribe i jedva jedvice se sam izvuče van. Otad ne zalazi više u ova mračna skrovišta. Gospoda se inspektori poboje za svoje nosove i polete brzo van kao i »dugi Ivo«. Kad eto ti nove neprilike: svijetlo ih opsjenilo i oni naletjeli na mišičavo korjenje stare vrbe... E, šta ćete, gospodo, malo po glavi, malo po nosu: tako se dolazi do cilja! A oni imajući pred očima one bajne i prostrane dvorane negdje daleko — daleko, gdje će se moći po volji kretati i gospodski šetati, lete dalje...

Naci sjedi i sluša tiho prišaptavanje vrba i plašljivih rakita... Zanio se razmišljanjem o novim i nepoznatim mu pojavama. Nikako mu ne ide u glavu, kako je sad najednoć od nekud iz rata došao »japa« i odmah je svemu gospodar. Mama je tako dugo mogla svime upravljati, pa zašto da i sad ne gospodari? Mama ga je često i tukla, ali je se on nije mnogo bojao: malo bi se privinuo, malo zacvilio, a mama bi ga uz ozbiljne opomene opet kud poslala ili na posao natjerala. Ali sad? Uh, kako to sad ide zlo i naopako! »Japa« bome ne zna šale: on ošine, da sve zvijezde vidiš! Tako ga je eto i neki dan ošamario, te mu i sad zvoni u ušima; a nizašto: nije mu se htjelo odmah iza škole s kravama na pašu, i eto! Tad se ražalostio i stao spremati u službu. Rublje pokupio u ruke, čizmice preko ramena i bjež k susjedi Mari! Tu će se lijepo s Franckom igrati, a »japa« ne će ni znati za nj. Franček mu odmah prepustio mali sandučić, u kom je inače susjeda Mara čuvala jaja, a sad je bio prazan. Tu si mali emigrant smjesti svoju imovinu i stade ozbiljno razgovarati o plaći! He, nije bilo njega teško zadovoljiti: bit će mu dosta, dakako uz koštu i stan, dnevno groš. Zato će si on kupovati odijelo i obuću. Zakapario on dakako i svoju švelju: susjeda Mara će mu uz tu istu pogodbu zakrpati, kad mu se štogod podere. Ima eto bome i hlače, što je rijetka stvar u selu! Poslao mu ih »striček« iz Ljubljane. Na kaputiću imade čak i tri zvijezde i jednu kolajnu. Kako li su ga djeca radoznalo promatrala, kad je prviput imao tu lijepu vojničku uniformu. Bilo je to kod posvete domaće seoske škole. Uredili dakle oni sve račune i tako došla večer. Susjeda Mara složi za nj ležaj na »stolici« i spremi ga spavati. Kako li se jadan začudi, kad ga najednom u snu trgnu netko za nogu: bio je njegov strašni »japa«... Nije se dospio ni obući, nego pokupi svoje stvari i put pod noge! — Japa se silno srdi i tuče ga svaki dan, a on sve sanjari, kako će mu se već osvetiti i otići u službu, a stari neka si sam pase krave, koprive za race koše, kukuruz kokošima nosi, »žugice« na vodu tjera i t. d. Vidjet će on već, što to znači, samo udri ni kriva ni dužna!

Tako se on sad zamislio, a krave — Bog zna, gdje su! Drugi pastiri otišli kući, a on se sad tek prenuo. Već je mrak.

»Jojoooој!« zavapi on zdvojno zalomivši rukama i poleti na most. Ogleda se strelovitom brzinom amo tamo po cesti, ali kravâ nigdje... Poleti u grmlje. Plačući i glasno dozivajući »Lisaaa nä, nä! Šekaaa nä, nä!« skakao je preko grmlja, preko trnja, preko jaraka, ali uzalud. Ovdje mu se zabode trn u petu, ondje ga kupina nemilo ogrebla po licu, a ondje mu opet nesmiljeni glog podere gaće; on trči, plače, zove... Ništa... Već je pretrčao sve grmje, promukao, oči mu nabrekle od plača, ali krava nema te nema. Za svu sigurnost poleti još na neka mjesta, gdje je plot od polja pregažen, ali što će sad u toj tami vidjeti? Kukuruz je velik. Krava se mogla malo dalje zavući, pa tko će je tad vidjeti? Već zvoni »Zdravu Mariju«; a on? Kući da ide? Tä otac bi ga još ubio, ako su mu krave otišle »u kvar«! Kud će? Ovdje ga je strah... U navali teških čuvstava poleti ni sam ne znajući, kamo. Već se sasvim približio Plitvici i čuje joj mek šapat: kao da moli »Zdravo Marijo!«... Doći će i do cigana, a šta onda? Uh, da barem njih nema! I stane se plašljivo ogledavati, nijesu li već poletjeli za njim... Spotakne se i pljus u vodu. Prigušeno zapomaganje i tapkanje po vodi... I sve umuknu...

II.

— Oho, pa već ide i Joško?! — poviče »stari dečko« Matek grijući se kod raplamsale vatre. Jedan dječarac, što je do njeg sjedio pograbi odmah gorući ugarak i poleti s njim pred Joška.

— Čuješ, mali, vrag te! — iskesi se zlovoljno Joško i kres njega bičem po ušima.

— No, no, baš se imaš na što srditi! — poviče Matek smijući se. — Vidiš da je već sunce izašlo, a ti tek na pašu! Mora da ti posvijetli, možda ti se još drijema. — Joško nešto smrsi kroz nos i privuče se k vatri, a mali se stisne do Mateka. Kako mu je loše ispala šala! I oni su šutke vrtjeli ruke nad vatrom, dok je ova veselo plamsala i pucketala. Krave flegmatičkom hladnokrvnošću zahvaćaju bus po bus i čupaju. Ne smeta ih ni biserna rosa ni oštri jutarnji zrak. Gdjekojoj se ne sviđa ta bijedna, malena travica, pa se prikućila visokom i gustom grmu te izvlači na rukoveti »gužva«. Veseli je ta zabava, pa se koji put zaleti rogovima u grm, a onda ima dosta komedije, dok se izvuče van.

— A šta to Vrađunčev kum Lovro tako rano trči nekuđ?

— Gle, pa ravno k nama! — doda Joško.

— Jeste li vidjeli moga Naceka? — poviče kum Lovro iz daleka.

— Kako, pa on još nije ni došao na pašu?! — začudi se Matek.

— Dä, nije bolan ni sinoć kući... — Brzo im ispripovijedi, kako su sinoć krave došle s drugima kući, a Naceka nije bilo. Mislio je, da se mali negdje zaigrao, pa se sad pred njim kud na sijeno sakrio. Kad li on ujutro traži, nema Naceku ni glasa. Tako isto

ni u susjeda. E, kud će, nego bjež na »gmajno«. Odmah se dogovara i svi potrče svaki svojim putem, da traže Naceka, nije li gdjegod pod grmom zaspao. Ali veliko je grmlje, tko će svud zavirivati? Lete svi, traže, dozivaju — — ništa.

— Fii-uu-fiii, fiufiii, fiuufiii?! Ovamo, hoooop, ovamoooo! — poče dozivati mali Francek vidjevši Naceka na prudu rasprostrta. Odavle je duboko, pa se ne usuđuje zagaziti do pruda. Naskoro dolete svi skoro u isti mah. Kako je koji dolazio, čulo bi se samo čudno i isprekidano: »Šta je?« Gdje? Je li možda...? No?« i t. d. Sve nasrtalo na Franceka, a ovaj jedva dospije da dovikne svima: »Ta eto, utopio se! Ondje, nä, na prudu!«

— Utop — —??! — zavapi otac i skoči u vodu. Morao je samo kratki komad plivati i našao se kao bez duše na Naceku...

— No, dete pogledajte, — poviče Matek preplivavši za njim, — možda i nije mrtav! — Stanu prisluškivati i gle: on diše... Na čas utihne, a ta opet nekako ubrzano i kao plašljivo... Počnu ga trti, tresti, a dječak tiho zajeca.

— O hvala Ti ,Bože, što si mi ga ostavio na životu! — klicao je kum Lovro plačnim glasom i gledao sina. Ovome se usnice na čas pomaknu i opet se čuje tihi jecaj. Otvori napokon oči i ugledavši nad sobom oca zavrišti i opet pade u nesvijest. Otac ga uze na ruke i pođe s njim kući. Ljubio i grlio onesvještena sina i jurio brzim korakom...

Među pastirima nasta živahan razgovor o Naciju. Čudili su se neobičnom položaju mališa i nerazumljivoj nježnosti njegova oca. Tä toga je čovjeka svatko sa strahon gledao, svatko izbjegavao. Ako bi mu ciganin došao u kuću, ne bi se usudio ni riječi da prozbori, nego bi nijemo stajao i čekao. Ako mu što dadu, zahvali, ako ne dadu, on se tiho i bojažljivo povuče do vrata i smük van. Dok drugdje blebeće, klepeće i kune, ako mu ne dadu štogod, te ga treba tek batinom isprašiti. Evo, tako je strašan taj kum Lovro, a sad gle: ljubi svog sina, što ga inače tako često tuče. Svaki je tu nježnost komentarisao na svoj način. Jedni su govorili, da je to dotle, dok bi mu sin ozdravio, a onda opet po njem. Drugi, da mu je jako potreban. Tä tko će mu raditi sada, a kasnije pod starost još više? Mogao bi doduše uzeti slugu, ali što je tuđe — tuđe je: ne da se onako vježbati kao vlastito. Udari li ga, pobjegne; a mogao bi radi toga imati s kim i okapanja. Treći su tvrdili, da se to može tako trenutačno pojaviti i u njegovu srcu čuvstvo ljubavi. Jedini je Matek iznio sasvim nečuveno mišljenje i posve čudno. Tajanstveno je on samo nekoliko puta uzmahnuo glavom, dok su drugi razlagali svoje mišljenje, a onda će im prezirno i svečano:

— A šta vi to naklapate? Ne usuđujete se ni vlas dalje od nosa! Ne znate li, da je Naci đak, kakva ne pamti ni naš stari župnik? Svaki put mu u školu donese bombona, po koji groš ili žemičku, a ovaj — veli — znade katekizam, da je milina! I neki je

dan pozvao kuma Lovru k sebi. I otad je kum Lovro nekako više zamišljen, a na časove neobično veseo — dovrši Matek i lukavo pogleda svoje slušaće.

— Pa onda? — začudi se stari »Ivik« i prestane sisati svoju dugu lulu.

Heheee, ala ste glupi! — nakesi se superiorno Matek. — Niste li nikad čuli, kakva korist od popova prijateljstva? Dat će Naceka u školu, pa da vidiš, kako će si za nekoliko godina kum Lovro gladiti trbuh! No, razumijete li sada?

Svi se začude. Takvome čemu nisu se ni u snu nadali. Šta, iz njihova sela dječak u više škole: za popa, fiškala, suca? O, pa kako će onda oni moći svome jednom malom govoriti »gospon«? Eh, nije kum Lovro bio uludo četiri godine u Americi, znade on, kako se u svijetu živi: što se može, što li ne može. Samo da je ostao i dalje u Americi, pa nebi bio sad vječno boležljiv. Bio je u ratu doduše na dobru mjestu: u kancelariji, ali malariji i reumi ni u kancelariji ne izmače. A kako je mlad izgledao, kad je došao iz Amerike! Došao i odmah ga šćepali pa s njim u rat, iz kog se starcem vratio. Tako su mudrovali stariji pastiri sjedeći oko ognjišta, dok su djeca pograbila svoje »kvrguše« i stala se »cmuljkati«.

Stari ušute i stanu pratiti igru. Batine lete, »cmuljk« zuji, a starci napeto prate »stražara«, hoće li doći »u svoju kuću«. Ako je koji dulje vremena na straži, tad mu se drugovi smiju i draže ga. To se daje na žao starcima i oni ga očima, gestama, a bome i povicima požuruju, da se dočepa već jednoć tom kvrgušom rupe...

Sunce već junački pripeklo, a starci još sve sjede oko ugaslog ognjišta i prisluškuju resko zujanje »cmuljka« i zvonjavu »cinkuša« na kravama u grmlju...

III.

Naci leži već dva mjeseca, ali još nikud iz kreveta. Otac troši na nj: plaća liječnika, plaća lijekove, a mali ne ustaje. Poboljša mu se na čas, ali tad opet vrućica, kašalj i nesvjestica. Liječnik se čudi i nikako ne može da razumije tu stvar, ne može da konačno riješi, što je s Nacijem. Već je uspio, da mu je spala temperatura i mali dobro pravilno disao, jeo i spavao, a onda opet sve gore. U zadnje ga vrijeme spopada neka groznica, kojoj je prethodna silna glavobolja. U dane takvih napada ne može bome ni da jede, i to ga već posve skršilo.

Ljeto je, pune ruke posla, a u kući kuma Lovre mora uvijek netko paziti i brigovati malog Nacija. Zato su prinuždeni plaćati dnevno tuđe ljude, da ne moraju zimi gladovati. Oni brižno paze Nacija. Štogod zaželi, sve mu dadu, štogod pita na sve mu odgovaraju i o svemu pripovijedaju. Neki dan je želio poći na pašnjak, da sa svojim drugovima peče »pečenice« (mliječne klipove kuku-

ruza). Teško li je bilo roditeljima, kad su vidjeli, da mu ne mogu te želje ispuniti. Kum Lovro samo da ne zaplače. I dosjeti se. Pozove nekoliko dječaka i dade naložiti vatru sred sobe, pa neka peku »pečenice« kao na pašnjaku. Mogli bi to doduše i u štednjaku ispeći, ali nebi bilo možda Naciju po volji. A i čemu, tä pod je i onako od čistokrvne ilovače, kojoj ništa ne smeta vatra. I djeca se odmah prihvate posla. S početka je išlo malo teže, ali se brzo sve uživilo u svoju ulogu. Za čas bi žeravica pogrnuta u obliku kružnog vijenca oko ognjišta, »špice« zašiljene i na njima klipovi kukuruza. Malome se Naciju lice sjalo od veselja. Tek od časa do časa pogledavao bi na oca i tad bi mu smijeh na ustima zastao. No on bi brzo opet svrnuo pagled na drugove i opet bi se zvonko nasmijao. Veselio ga svaki pucanj zrna na »pečenici«, svaki poskok žeravice na vatri i svaki drhtaj plamena, što je usred ognjišta producirao žarka zlatna zrnca za nadomještanje izgubljena žara pod »pečenicama«. Dječaci se posve raskomotili i veselo su okretali »pečenice« na drvenim »špicama« i noktima ih grebli, da jače praskaju. Sve je bilo kao na paši, samo što su špice morali u rukama držati, jer je tlo pretvrdo, da ih u nj zabodu.

Odsad su uvijek dječaci dolazili k Naciju, a on ih dnevno ispitivao, hoće li naskoro u polje na pašu. Oni mu pripovijedali, kako neki već idu, samo što još treba krave na lancima držati. No naskoro će doći berba kukuruza. Kukuruz će se pobrati, otava pospremiti, a kravice će lijepo veselo amo tamo poljem šetati. To je Nacija veselilo i on je sve tvrdio, da on mora dotle ozdraviti. Ta već i sad mu je dobro. Ih, al ću se poljem »kotačati« i »cmuljkati!« A onda dođu i Svi Sveci. To je tek pravi pastirski dan! Svaki si ponese flašu vina, u torbi mesa kolača i t. d. Kad se najedu i napiju, tad s flašama u zrak, čija će dulje izdržati. Često oni, koji imaju flaše od debljega stakla ili od lima (ratne), udare drugima po njihovima, dok ne bude samo »trešće«. Kako znade veselo biti! To zanosi maloga Nacija i on čvrsto vjeruje, da će dotle ozdraviti. I oporavlja se sve više. Samo su opazili, da bi mu uvijek bilo gore, čim bi dulje vremena ostao nasamo s ocem, premda su se toga brižno klonili. Otac je nastojao, da bude s njim što nježniji, ali dijete je nekako nepovjerljivo gledalo u nj...

Prošli Svi Sveti i Naci ozdravio. Da li su ga naime u drugo selo k staroj strini Juli, da se sad malo oporavi, jer kraj oca nebi nikad ozdravio. Hehe, koliko se on već promijenio za to kratko vrijeme! Strina Jula nema drugog posla, nego njega mazi i tetoši, te se on sasvim uzobjestio. Bio je kod nje i kao dvogodišnji momčić, kad ga je naime mama odbila od mlijeka. Onda je išlo kako tako, ali sad bome ne ide. Ne boji se on više ni gusaka ni »kopunara« ni ciganina kao nekad. Tko će ga sad obuzdati! Cijele dane

skače po ulicama s djecom i viče, da sve selom zvoni. Kratko je vrijeme trajalo, kad mu je lice bilo malo čišće. To je bilo naime za vrijeme prvoga snijega, kad je Naci pravio s djecom kojekakve snjegoviće i »svece« (rasprostre se po snijegu i tako iza sebe ostavlja u snijegu »sveca«). Na sreću mu bilo i to, što su snježne grudice bile malo mekanije od onih njihovih običnih kamenih loptica. Ali kratko je rekoh, to trajalo. »Jug je spuhnul, a sneg struhnul« i Nacijevo čelo opet obrodilo »kruškama«. Tä nije ni čudo: koliko ga već kamenih loptica pogladilo po čelu! A što se gladi to se i uzgaja... Njemu to dakako ništa ne smeta: bit će zdraviji!

Pa dao mu Bog!

Zdenko.

JUTARNJE ŽRTVE.

Sunce je razlilo boje nebom kao vapaj pred smrt. Noć je srkala boje. Zato se tako strasno penjala nebom i lizala ga. Gore su tad prignule glavu i skrušile se, a krošnje su zaplivale kao gromade, kao sante mraka u moru mjesečine.

Onda se probile zvijezde na površinu i njihale se kao krupne zlatne kapi na srebrnim nitima. To ih je njihao vjetar, koji je dolazio kao posljednji izdah sunca. Noć tetoši zvijezde kao mati čedo i draška ih, a one se smiješe — male zvijezde.

A kad dođe dan, zvijezde poskakuću u modro zaklonište — u nebo. U more gustog plavila. Tamo dogore kao žrtve, što ih dan žrtvuje Gospodu...

Od njih nam ostaje miris kao tamjan, kojim se ujutro nakade cvjetovi i trave, polja i šume i duše ljudi...

S. Hrastovec.

MOLITVA.

Gospode!
Moje bolesne usne
šapuću molitvu neku,
što su ju davno već znali
moliti monasi stari.

I ta molitva, Bože,
uvijek je svježa tako,
da mi se ljepšim čini
veče svako,
kad molitvu ovu šapćem.

I uvijek tada mislim,
da negdje u pustari
opet molitvu ovu
šapću monasi stari.

Ivo Vučetić.

ZLATNI JUBILEJ SV. OCA PAPE PIJA XI.

Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam — — —

Ove se veličanstvene riječi ponavljaju u crkvi katoličkoj već kroz dvije tisuće godina. Te je riječi izrekao sam Gospodin naš Isus Krist poslije svoga uskrsnuća, na obali krasnog Genezaretskog jezera imenujući Petra jednoga od dvanaestorice svojih apostola za svoga namjesnika i neodoljivog poglavara nad čitavim katoličkim svijetom. Ove riječi stoje i stajat će uvijek kao što stoji Crkva i vidljivi njezin poglavar sv. Otac Papa. Uzalud su se dizali već u prva kršćanska vremena svi oni Neroni, Domicijani, Julijani Apostate. Svi su oni pali i nestalo ih je kao što je pao i nestao njihov rimski imperij, kojim su zapovjedali nad čitavim tada poznatim svijetom. Pa kao što je ovih nestalo, nestat će i modernih Nerona i Domicijana, koji se kriju u ložama framazuna, zvali se oni Callesi, Obregoni ili kako drukčije. Crkva pak Kristova naprotiv stoji i stajat će jednako čvrsto i nepokolebivo na uzburkanom moru modernoga poganstva, kapitalizma i liberalizma. Stajat će neustrašivo ne bojeći se ničega, jer ju je osnovao Onaj, kojega još nitko nije pobijedio niti će ga ikada pobijediti — osnovao ju je Bog.

U ovo vrijeme grandioznoga napretka i civilizacije ljudskoga roda stoji na kormilu Kristove Crkve alter Petrus, pod imenom Pijo XI. Iza Pape Benedikta XV., Pape Svjetskoga rata, došao je Pijo, da liječi rane čovječanstvu, koje je silno moralno i materijalno stradalo na svim linijama. Došao je kao dobar Otac, koji će da natrag podigne moral te da nas sve oduševi za uzvišena evanđeoska načela istine pravde, ljubavi i čovjekoljubivosti. On je Papa Katoličke Akcije, Papa obnove katoličkoga života. S tom Njemu toliko milom Katoličkom Akcijom on je postigao zamjerne uspjehe u poboljšanju i napretku pravoga kršćanskog života. Ali On, kojemu je toliko stalo, da kršćansko-katolička načela zavladaju opet narodima, nije ostao samo kod toga. Ne — On i dalje nastoji, da radi na dobro kršćanstva i na opće dobro čitavoga roda ljudskoga.

Naš veliki jubilarac, Papa Pijo XI. je također Papa misija. Njegovo očinsko srce, ne može, a da se ne sjeti i ne pobrine za svu onu crnu, žutu i smeđu braću, koja još lutaju u tami neznaboštva. On ne miruje, već im šalje misionare, te heroje čovječanstva, koje samo Kristova Crkva može dati, da rade među poganima u onim strašnim dunglama, koje su prepune bakterija, divlje zvjeradi i zmija otrovnica, najrazličitijih vrsta i oblika. On im je posvetio njihove vlastite sinove za biskupe i poslao ih, da porade kod svoga naroda i da ih privedu k luci Istine i Spasa. Taj interes za poganske misije pokazao je Veliki Papa najbolje sa otvorenjem

velike misijske izložbe, kakove izložbe još nikada nije vidjelo čovječanstvo.

No osim tih misija u poganskim krajevima, Njemu je još nešto na srcu, a to je sjedinjenje raskolničke pravoslavne crkve sa pravim ovčinjakom Kristovim. U tu svrhu diže »Orijentalni institut« te zapovijeda biskupima, da u nj šalju svoje svećenike, kako bi se to bolje upoznali s istočnom crkvom. Mi mu Slaveni osobito dugujemo duboku zahvalnost, pa treba da sudjelujemo u jubileju Pija XI., jer je baš slavno vladajući Papa svojim nastojanjem oko crkvenog ujedinjenja nas uvelike zadužio. Slaveni bi baš najviše preko sjedinjenja i jedinstva Crkve došli do svojeg kulturnog jedinstva i tako među kulturnim narodima igrali znatniju ulogu, nego što su radi svoje kulturne heterogenosti dosada mogli igrati. Poradi toga moramo baš mi Hrvati da kod toga tako znamenitoga problema sa svim silama poradimo. Mi koji smo upravo na raskršću između Zapada i Istoka, između zapadne i istočne kulture. Jer i u našoj državi postoje ta dva mentaliteta zapada i istoka.

Papa Pajo XI. istom je sedam godina na kormilu Petrove lađice, a toliko je već učinio, da bi to bilo dosta za nekoliko decenija. Kroz ovo kratko vrijeme svima je postao sve. Svi narodi osjetiše njegovu očinsku dobrotu, svi su osjetili, da imadu dobroga oca, koji ih tako vruće ljubi i brine se za njih. Koliko je samo dobra uradio Boljševičkoj Rusiji, Bugarskoj, našoj domovini pa Kinezima i Japancima.

Za njegove vladavine papinstvo se podiglo do vrhunca svoje slave. Njegova je riječ vladara, pred kojom se svi narodi bez razlike s velikim počitanjem prigibaju. On je pun ljubavi i dobrote prema svim ljudima. Pun žara i gorljivosti, kad se radi o slavi Božjoj i ugledu lađe njemu povjerene. Čvrsto i nepokolebivo stoji na braniku Crkve oštar i pravedan prema njezinim neprijateljima. On je čovjek širokih pogleda na sva savremena pitanja, koja se tretiraju u ovom vijeku moderne demokracije. Velim u vijeku moderne demokracije; ali bi se o toj »modernoj demokraciji« dalo na široko diskutirati. Sklapajući konkordate s pojedinim državama, Crkva u dotičnoj državi dobiva garantirani modus vivendi, koji joj omogućuje kontrolu, kako nad svima njezinim institucijama, tako i veliki upliv na izglasanju i provađanju državnih zakona, koji tangiraju crkvene interese. Jer bez konkordata Crkva je neslobodna, nije ravnopravna drugim konfesijama, odviše sputana i ovisna o parlamentu. No sve to prestaje biti konkordatom, jer u konkordatu dolaze u obzir barem navažniji interesi crkveni.

Papa Pijo XI. pokazao se također i velikim diplomatom. Evo za njegova slavnoga vladanja riješeno je jedno od najtežih pitanja, koje crkvu prati već punih šest decenija, riješeno je veliko pitanje Papinske države i papinskoga suvereniteta. Ovo tako znamenito i tako važno pitanje uspjelo je Našem Velikome Papi riješiti na

sveopće zadovoljstvo čitavoga katoličkoga svijeta. Danas je sveti Otac slobodan. Njegova je država doduše malena, ali je njegova. Papa-suveren imade danas potpunu slobodu, dok Papa — Kralj veće države, kao na pr. nekadanje papinske, ne bi imao u današnje doba uz sadanje teške i komplicirane nacionalno-političke sukobe potrebne slobode u vršenju svoje duhovne misije, jer bi se nužno morao protiv svoje volje naći zapleten u međunarodne i unutarnje političke sukobe. No s ovakovim diplomatskim riješenjem ne može doći do nikakvih sukoba između Sv. Stolice i pojedinih država a osobito ne s Italijom. Tako je naš Veliki Jubilarac okrunio svoj dosadašnji marljivi rad riješenjem najmarkantnijega pitanja u Crkvenoj politici, koje će mu djelo zauvijek sjajiti kao alem biser njegove velike diplomatske veličine.

Kako napred spomenusmo ove godine slavi naš sv. Otac svoj zlatni jubilej, slavi naime uspomenu onoga dana, kada je prviputa prikazao svetu Misu na čast trojednoga Boga. Stoga i mi seminarci stupamo u duhu pred svetoga Oca s milijunima katolika, da mu iz sveg srca, iz dubine duše naše čestitamo njegov zlatni Jubilej, da mu smjerno izjavimo našu duboku zahvalnost na svim dobrima, kojima je obdario nas i naš Hrvatski narod, da mu izrečemo djetinje naše poštovanje i tople molbe Svevišnjem, da nam Ga Gospodin uzdrži jošte dugo na slavu Svoju i na korist Svete naše Crkve.

Ivo Bermanec.

MOJE VEČERI.

Zavonjale tužno polegnute trave.
kao miris suncem opržnenog dana...
U daljini tihoj sva se brda plave,
a mračak se vješa rubovima grana.

Dotiču se stabla, oblaci se love,
grmovi se tamom ovijeni stišću...
A što opet tako za večeri ove
jezovito šušti po granju i lišću?...

Prokapnule zvijezde, pa se u mrak čuđe
oblacima, što se iza gora dižu
i penju se nebom požudno bo lûde,

dok tišljive šume, samotne i duge
niz rijeku u crnim povorkama gmižu
i šapuću psalme kao Božje sluge — — —

S. Hrastovec.

KNJIŽEVNOST I ODGOJA.

Svaki književnik, kojemu se priznaje vrijednost njegovih djela, pa i onaj, kojega dijela u literaturi ne moraju da zapremaju posebno mjesto, ima neko osobito svojstvo, kojim preko djela utječe na čitaoce. To se svojstvo zove sugestivnost. Pisac obično postupa oprezno. On najprije nastoji, da čitaoca podvrgne svojoj volji i postepeno pripravlja u duši čitaočevoj teren za svoje ideje. Kad je čitalac već posve pod sugestijom pisca i kad ga ovaj posve disponira za sebe, onda ga zaskoči svojim idejama i narine mu ih. Razumije se, da čitalac ne mora uvijek te ideje usaditi u svoju dušu. On može da ima posebnu jakost, s kojom se piscu opire. Ovo opiranje čitaočevo osniva se na oprečnosti duševnih svojstava čitaočevih i piščevih, ili što sam čitalac ima veću duševnu snagu od pisca. No kako u većini slučajeva pisac ima veću duševnu jakost od čitalaca, utjecaj je njegov na društvo velik. On se više puta ispolji kao diktator, koga sve sluša i slijedi. Razumije se, da su pisci onda podobni, da potpunoma preokrenu nazore u društvu i nametnu mu svoje i da svrate život u drugi tok. Drugim riječima oni odgajaju društvo, što može više puta biti i fatalno, ali je svakako stalno, da vrše na nj jak odgojni utjecaj. Takav su primjer preteče francuske revolucije. Grof Lav Tolstoj je vršio toliki utjecaj na rusko društvo, da se po njegovoj smrti osnovala posebna sekta, kojoj su njegove ideje bile dogmama.

Lako ćemo razumjeti kako silno mogu djelovati pisci na moral. Uzmimo, da neki pisac ima iskrivljene nazore o moralu i nastoji svom islom, da njima »obnovi« društvo. Poradi jakog utjecaja djela, preko kojih širi svoje nazore, većinom će uspjeti. Ako je taj piščev moral odviše slobodan i podražuje sjetilnu stranu čovječju, možemo pomisliti, kakav monstrum može da učini od ljudskog društva. On tako ugodi čitavu svoju generaciju, da joj čitanje ružnih djela i proživljavanje ružnih prizora u duši, postaje svakidašnja potreba, duševna hrana, bez koje ne može biti. On tako pokvari ukus čitalaca, da poslije i sve dobre kvalitete njegove potcjenjuju i traže najlošе, te se u potrazi najlošega napokon odvrnu i od njega. Tako se dogodilo s jednim našim listom, kako je netko dobro opazio.

Ma koliko negativnih elemenata bilo u literaturi, ipak ima i pozitivnih ,koji nas prema njoj ugodno disponiraju. Ona kraj svih loših utjecaja na čovjeka vrši i plemeniti utjecaj. Ona oplemenjuje duh i srce. Autor nastoji, da iznese ono, što je najviše potreslo njegovom dušom i što se u njoj duboko ukorjenilo. Recimo da prikazuje kakav događaj, koji je vrijedan sažaljivanja. Čitalac se osjeća potresenim, on sažaljuje sve slične slučajeve, njemu oni postanu simpatični, a takav, na koga potresni prizori jako djeluju kažemo da je plemenit. On ima u sebi razvijeno ono plemenito, od

čega svaki čovjek im barem nešto, samo što je to često puta neodgojeno i zakržljalo. Tu literatura vrši vrlo važnu i plemenitu misiju, jer to plemenito njeguje i razvija, a divljačke elemente odstranjuje.

Nema sumnje, da jednako jak utjecaj vrši literatura i na um ljudski. Kad mladić, kojemu mora biti stalo, da razvije svoj intelekat, pomno pročita roman jakih literarnih kvaliteta, dobiva široke uvide u život i u duševne crte naroda, sred kojega je niknuo pisac tog romana. Merežkovski kaže, da duša umjetnikova najradije iznosi lik, u kojem se već utjelovila. Dakle najbliži lik. Tako i pisac najradije iznosi onaj duševni život, koji mu je najviše poznat, a to je njegov duševni život. A ako pisac nosi bitne crte svoga naroda i ako se ne može osloboditi dojmova iz najbliže okoline, koja na nj djeluje, onda logično slijedi, da pisac rišući svoj duševni život iznosi duševne crte svoga naroda. A rišući dojmove, kojima je na nj djelovala njegova okolina, prikazuje život svoga naroda. Po tome je ispravna gornja tvrdnja, da će čitalac preko literarno vrijednog romana upoznati duševni i društveni život naroda, u komu se pisac rodio.

Osim toga upoznaju se preko literarnih djela nazori moralista, sociologa i bilo koji filozofski sistem. Razumije se, da čitalac katolik ne smije odobravati te nazore, ako su protivni stanovištu katoličke Crkve, ali zato ne mora da se ne upozna s njima. Preko romana se lakše shvaćaju duboki nazori filozofa, moralista i t. d. ostavljaju u duši čovjekovoj dublji trag, nego kad se razglabaju suhe misli iz originala. Tim ne mislim reći, da je zadaća književnosti, da interpretira između filozofa i publike. Tako na pr. D'Annunzio zastupa Nitsche-ove ideje. Kranjčević Schopenhauerove i t. d. Sva ta suma misli, što ih čitač crpa iz djela staloži se na dnu njegove duše i on postaje bogatim rezervoarom znanja, kojim se svagdje može poslužiti. Što više u njegovoj se duši pod utjecajem staloženog znanja rode nove, originalne misli. Stoga i mislim, da nije presmiono tvrditi, da djelo, koje ne rodi u čitača nikakih originalnih misli, i nije literarno jako.

Tako biva, dok je čovjek pasivan, a i kad aktivno sudjeluje u literaturi, može da crpa od toga velike koristi. On si profinjuje ukus, što postizava već i čitanjem. Tko imade ukusa, taj će odmah prosuditi, kad počne djelo čitati, da li to djelo uopće vrijedi, da se pročita. A tko umije prosudivati ili ocjenjivati, kažemo, da umije kritizirati. Kriticizam se dakle stiče čitanjem. No kriticizam se može u mnogom steći i pisanjem.

Kad gimnazijalac uzme prviput u ruke pero i piše, te napisano pročita, osjeća da misli ne teku glatko, da među rečenicama postoji praznina i t. d. Evo on zapaža neke pogreške kod onog, što je napisao. Drugi put se tih pogriješaka čuva, ali na svoju žalost uoči još krupnije, koje su možda postojale već i kod prve napisane stvari, ali ih

onda nije opazio. Tako sve dalje. Kod ovog duševnog procesa vidi se, da je gimnazijalac sposoban, da bude autokritik i da njegov autokriticizam zauzima sve šire dimenzije, te da je izoštreniji. U prvi se mah očekivalo, da će čovjek napokon postati savršen, ali on će svojim izoštrenim kriticizmom uvijek pronalaziti nove nedostake u svojem djelu. Time će njegov intelekat zahvatiti sve više stupnjeve evolucije i oplemenit će se dubokim iskustvom, te će najposlije znati da ugladi svoj stil i da zaobli sadržaj svoje stvari. Takva lijepo stilizovana i zaobljena stvar čini na čitaoca vrlo ugodan utisak, utisak nečega, što je puno.

Iz ovoga se vidi koliko se praktične koristi crpa iz književnosti, da književnost nije tek za zabavu ili da brani od dosade. — Njezina je svrha mnogo uzvišenija, njezin smisao mnogo dublji, pa bi kao najplemenitiji produkt ljudskoga duha trebala naići u ljudi na pravo shvatanje.
S. Hrastovec.

POSLIJE KIŠE.

Okupana stabla u svježoj modrini
Čekaju na radost, što se eno sprêma
Već se sjaju međe! U svetoj tišini
Visoko sunce drijema.

Još malo samo. I vedrom pučinom
Razviće duga odoru si sjajnu,
Sve je mirno, čeka, i stišano selo
Ko da čuva neku osobitu tajnu.

PRKOS.

Obamrlo srce jedva čujno tuče,
Obamrlo srce mnogog teškog trena.
Ne marim, što golub na krovu mi guče!
Ni za oštri miris osušena sijena!

Ne marim za nikog! Ni za svoje pute,
Tek me nešto boli i peče i guši,
Sam sa svojim jadom ja proklinjem krute
i zlobne fantome! — Smijem se u duši.

Antun Paulić.

† DR. IVAN MERZ.

Deset je mjeseci prošlo, otkako je čitavi katolički Zagreb ispratio do groba zemne ostatke našeg dobrog i nezaboravnog profesora dra Ivana Merza. Deset je mjeseci od onoga dana, kada su donjeli svi hrvatski katolički časopisi u crnom okviru vijest: »Umro je dr. Ivan Merz«. Jedino naši »Zumbuli« nijesu mogli da iskažu tada dostojno poštovanje svom prijatelju i trajnom pretplatniku, budući da je posljednji broj izašao prije njegove smrti. Zato ćemo ga se sjetiti u ovom godištu, jer ne možemo, a da se dostojno ne odužimo našem profesoru dr. Ivanu Merzu.

Dr. Ivan Merz rodio se 16. prosinca 1896. u Banjoj Luci od majke Terezije i oca Mavre. Tu je polazio pučku i srednju školu.

U realci je upoznao Mahnićeve ideje, i to je bio odlučan čas po njegov kasniji život. Godine 1914. i 1915. boravi u Beču i studira germanistiku i romanistiku. Odavle je pozvan u vojništvo i ostane do konca rata na talijanskom bojištu. Iza rata vraća se u Beč, a odavle polazi u Pariz na Sorbonu i Institut Catholique. Vrativši se u Zagreb promoviran je na čast doktora filozofije i tada dolazi kao profesor francuskog jezika na Nadbiskupsku gimnaziju. Tu neprestano radi kroz punih šest godina i napokon srvan bolešću i teškom operacijom umire na zagrebačkoj klinici 10. svibnja 1928.

Dr. Ivan Merz bio je više naš odgojitelj nego profesor. Htio je u prvom redu, da nas upozna sa problemima kulturno-katoličkim.

Htio je, da nas svakoga upozna tako reći u dušu. Vidio je da nama đacima treba pružiti nekakvog poleta za rad, nekakvog dodira s idealima, kakve treba da ima mladić katolik. Htio je napokon da nas učini značajnima.

Neumoran je bio i ushićen u tumačenju francuske literature. Tim paralelno nije propustio spomenuti tadašnje stanje katolicizma i uopće prilike tadašnje Francuske. Zanio nas je tada duhom u bogate i viteške dvorove, u raskošne kraljevske palače. Savršeno je poznavao nijanse u evoluciji francuske literature ili kojigod problem iz kulturnog ili socijalnog života. Sve je uspoređivao sa sadašnjicom i izricao svoju kritiku. Djela kojeg liberalnog pisca analizirao bi najprije sa stanovišta literature. U prvi mah smo mislili, da je prema njemu tolerantan. No oštra kritika sa moralnog i crkvenog stanovišta nije nikad izostala. U svemu je pokazivao harmoniju velikog znanja i dubokog prosuđivanja.

Kao profesor po dužnosti, bio je profesor francuskog jezika, a ne gramatike. Ravnao se prema onoj: nema gramatike bez jezika. Riječi je tražio, da se dobro uče. Osobito je bio razdragan, kad je vidio oko stola stajati preko polovice razreda želeći odgovarati privatnu lektiru, za koju se je on sam pobrinuo. Često bi se tko i začudio videći ga, kako ide hodnikom poniknute glave, a pod pazuhom nosi mnoštvo francuskih nkjiga i časopisa. Tako nam je redovito nosio »La Croix« i »Le Noël«. A mi smo se natjecali, došavši tako u razred, tko će prije do njega, da što dobije. Više puta je došao među nas već u kasnu večer i donio nam zadaćnice ili nam došao što najaviti. Dolazio bi među nas, kao među svoje kolege, a ne đake. Mislim da ne će biti neumjesno, ako spomenem i to, da je bio u školi čovjek silne tolerancije i samozataje. Porodile su se naime i kod nas višeput đačke kreposti.

Bio nam je dobar i blag. Sjao nam je svima kao uzor, i to koliko umom ,toliko i svetošću. Uvijek je pratio naš rad bilo gdje, i uvijek je htio biti kod nas. Nije čudo, da smo tada imali prema njemu posebne osjećaje ,i da se je na glas o njegovoj smrti pronašalo od jednog do drugog: umro je naš dobri profesor.

Pokojni dr. Ivan Merz čovjek je neprestanog rada. Pun je teoretskog znanja, kojim se služi u praksi. Ne voli velikih idealista, koji ovo govore, a ono čine. Sve što radi pokazuje čovjeka velikog duha i skroz vjerski prožetog. Čitav njegov rad usredotočen je u Katoličkoj Akciji, a u Orlovstvu napose. Tu radi neprestano, žrtvuje se dan i noć. »Svaki čas moga života posvećen je radu za Orlovstvo«. »Sinci, vaša je zadaća, da budete vjerni domovini i obitelji, Crkvi i vjeri katoličkoj,« izgovara sv. Otac, a on nastoji, da to u potpunom smislu riječi od Orlovstva i učini. Zato i sasvim opravdano kaže, da objektivno griješe protiv naroda i mladeži, koji smetaju rad ove crkvene organizacije.

Piše mnogo. Tako priređuje za Orlove »Zlatnu knjigu«, »Ti i ona« i rješenje Crkve o »Modernim plesovima«, a za Orlice »Junački život sv. Ivane od Arka«. Napisao je i »Najnovija čudesa u Lurdu«. Misionar je Katoličke Akcije. Putuje širom domovine, osniva orlovska društva i drži različita predavanja.

Da usavrši svoje znanje, privatno studira teologiju, te tako postaje praktičan filozof i idealan teolog. Odlikujući se velikim talentom, dubinom misli i provađanjem načela u praksu do krajnih konsekvencija, postaje u neku ruku ideolog Katoličke Akcije. Pada napokon kao žrtva svoga rada. Ta kaže sam pred smrt: »Sve, sve i život svoj za Orlovstvo« i opet »Život svoj dajem za Orlovstvo«.

Htio je za to, da duh Orlovstva živi i među nama, koji treba, da ga kao budući svećenici prenosimo u narod, jer to je onaj duh, koji je kadar, da najtjesnije sjedini mladež sa Kristom i Njegovom sv. Crkvom. Kao istaknutog bojovnika, zapisano je uz imena: Mahnić, Krek, Rogulja i ime: Dr. Ivan Merz.

Da mu bude rad okrunjen uspjehom, prima u tu nakanu svaki dan Presvetu Euharistiju. Trpi mnogo: »Oh, kako je čovjeku trpko, kad mora da grize i jede tvrdo drvo svetoga križa!« Mišlju je uvijek uz Svetohranište, a trpeće su mu oči uperene prema Onoj, koja je: speculum sine macula et candor lucis aeternae.

26. travnja nastavio je naš dr. Merz sa predavanjem o Pascalu i uopće o stanju katolicizma u Francuskoj u njegovo doba. Već je nekoliko sati o tomu govorio. Istoga je dana rekao, da će morati prestati i prijeći na obični rad obećavši nam, da će nekoliko puta s nama na šetnju i tako produljiti svoja predavanja o Pascalu. Veselje je bilo veliko. No nažalost. Naš se profesor više ne vrati. Zadnji put smo bili zajedno, zadnji put nam je podijelio nekoliko »La Croix-a« i »Le Noël-a«.

Bolovao je od upale dušnika, vrata, plućnih vršaka i porebrice. Bolest je brzo napredovala i morao se podati operaciji čeljusne šupljine. No rana nije zacjeljela, pa je stanje postalo opasno. Bivalo je sve gore i gore. Stanje su mu još i pogoršavali nebrojeni posjeti, koji su se redali kroz čitave dane. U nedjelju 6. V. primio je posljednju pomast. Trpeći mnogo govorio je: »Isuse, Tebi trpim, Tebi živim, Tvoj sam živ i mrtav«. U četvrtak 10. V. u prisuću svoga oca i mnogih prijatelja ispusti svetu dušu, jer »tad ga zovnu k sebi u Dvore Dona Marija«. I tiha se molitva dizala gore: »Pokoj vječni daruj mu gospodine i svjetlost vječna neka mu svijetli. Da počine u miru. Amen.«

Pred smrt je primio dirljiva pisma od nadbiskupa Šarića i biskupa Srebrnića, kojima ga tješe i šalju svoj blagoslov. 9. svibnja ga je posjetio Apostolski nuncij i tom zgodom rekao njegovom ocu: »Ako umre nije sreća za nj, nego za nas«. U predvečerje smrti primio je blagoslov i od samoga sv. Oca Pape Pija XI.

U nedjelju 13. svibnja pođosmo svi prema Mirogoju. Pođosmo, da ispratimo do groba svojeg dobrog profesora, i da se s njim zadnji put oprostimo. Stupio sam i ja do mjesta, gdje će dočekati Uskrsnuće Mrtvih i bacajući grudu u njegov grob bio sam strven i... Sa suznim sam očima opetovao riječi nadgrobnice: Requiem aeternam... I predavši ga u naručaj dobre majke zemlje, ostavismo žalosni dom mrtvih...

*

Promatrajući svestrani život dra Ivana Merza i njegovu životnu intenzivnost, da se što više približi Bogu i Crkvi, zaključujemo, da je bio čovjek duboko religiozan, požrtvovan i značajan. Bio je autorom značajnih i dubokih misli, koje su mnogim katoličkim radnicima postale autoritetom. Bio je to divan uzor, kojega je mogao stvoriti samo čisti duh Svete Katoličke Crkve, koji je vječno živ i vječno mlad, koji daje svakomu od one žive vode, o kojoj govori Gospodin Samaritanki, da živi uvijek, ko pije iz toga vrela. Blagopokojni Merz ulazi, hvala Bogu, u red onih savršenih katoličkih karaktera, koji su u svako doba i u svim krajevima svijeta proslavili Crkvu Kristovu, jer su u svom življenju proveli savršene evanđeoske ideje, i time dokazali apsolutnu istinitost i apsolutnu vrijednost katoličkoga kršćanstva.

Vojevao je pravo i umro je slavno, jer: »Ne će dobiti nagradu, tko ne vojuje pravo«. Nikola Kralj.

DAR S JUTARNJE GOZBE.

Jutarnji mir.
Tad Gospod vojskâ,
tad Kralj kraljeva slavi svečani pir —
uz sveti jutarnji mir...

Dolaze gosti mnogi,
stupaju k stolu bijelom,
da prime još b'jelji Dar,
a ja na strani stojim —
a ja sa strane šapćem:
— Gospode, mrvica bar
nek bude meni Dar!

— — — — — — — — — — — —

Mir.
Osjećam sveti u grudi mir.
Danas je Gospod vojskâ
i Kralj kraljeva sviju
pozvao mene na pir —
pa mi je dao:
svoj mir...

Matija Balošić.

Lirika:

PROLJETNE PJESME.

I.

S oblaka gonjenih vjetrom
proljeće na nas kapa,
svaka se gola krošnja
pobožno pred njim rasklapa.

Ja slušam, kako šumom
pupovlje snažno puca
te čekam: sad će proljeće
i meni na vrata da kuca...

Al' nema ga. Vani se krošnja
jedna za drugom rasklapa,
a u zelenilu i u proljeću
šuma se utapa.

II.

Svako proljetno jutro
po mreškavoj rosi
žure se pijuć je strasno
vjetrovi bosi,

a katkad šapuću molitvu
stabala vrsi —
molitvu bolnu ko izdah
iz bolnih prsi.

A i ptice katkad se dižu
K suncu i nebu —
one malene ptice,
što noću prozebu.

SONETI O SUNCU.

I.

Cvijeće se otreslo sanja
i noći, što je svela.
Truni se rosa s granja,
Ulazi dan u sela.

I kao da plaču vrela,
što jablan u nebo uranja.
Sunce je prošlo kroz sela
i poljem se s pticama ganja.

A kada se ptice dignu
i kao pjege crne
u beskraje modre stignu,

sunce, ko da protrne
i tužno u sela se vraća,
što žive u dolu ko braća.

II.

Oblaci svi u krvi
sunčanoj nebom se vuku
I viču odozgo prvi:
da šume tamu svuku.

Oni su barjaci prvi
dana, što s tamom se tuče
i ujutro sav u krvi
lupka na vrata kuće.

Krošnje pružaju grane
i čeznu, da kod njih stane
dan, što svečano stupa,

a rosom polite trave
podižu ozeble glave,
da ih sunce okupa.

S. Hrastovec.

DVA EKSTREMA.

(Liberalizam — socijalizam).

Različne su komponente spremale struju tako zvanog liberalizma. Prvi je utirao put: humanizam. Šireći pogansku kulturu praktično je humanizam zanijekao Božje gospodstvo i autoritet, a na Njegovo mjesto stavio čovjeka i čovječanstvo. Bog čovjeka je po humanistima čovječanstvo, a čovjek je sam svoj zakonodavac i gospodar, koji svojim autonomnim razumom sam sebi određuje što je pravo, a što krivo. K ovom razornom elementu pridružio se protestantizam, koji hoće da struši katoličku crkvu, najjaču braniteljicu ćudorednih načela, pravednosti i ljubavi, i naturalizam, koji poriče svrhunaravske kršćanske istine o životu iza smrti i o istočnom grijehu, i napokon egoizam, kojemu su razriješene sve spone krivom naturalističkom tezom, da je narav ljudska sama po sebi dobra, i kako se može slobodno razviti, da donosi samo dobre plodove. Kako su ove zablude odbacile svaki viši autoritet i pomisao na drugi život, to su njihovi sljedbenici uprli oči na zemlju i traže sreću ovoga svijeta i ruše sve što smeta hirovima i pohlepi pojedinaca. Jer mnoge društvene ustanove sprečavaju radi društvene koristi pojedince u njihovim strastima i pohlepama, to oni traže individualnu slobodu do ekstrema. To je taj lažni liberalizam. Ima tri vrste liberalizma: a) vjerski, b) gospodarski i c) politički.

V j e r s k i liberalizam traži, da se čovjek umno oslobodi. Svatko može po autonomiji razuma (po racionalizmu) da samovoljno tumači vjerske istine, ili da po nekojim liberalcima zabaci objavu Božju i da priznaje samo neku naravnu religiju, ili da po kasnijim liberalcima (pozitivistima) zabaci i naravne religiozne istine. Tako se čovjek na trostruki način dijeli od Boga, što vodi do potpunog ateizma. To se oslobođenje od Boga i moralnih načela logično izrazuje također i u politici i gospodarstvu.

G o s p o d a r s k i liberalizam — glavni su mu nosioci židovi, koje gotovo karakteriše neutrudiva pohlepa za dobitkom, makar i lihvarskim — traži slobodu gospodarstva tako, da se dopusti konkurencija, slobodni radni ugovor, da se država ne upliće u gospodarstvo, da se ukinu staleške organizacije (na pr. cehovi), carina i zakon proti lihvi. Zastupnici gospodarskog liberalizma jesu među drugima francuski ministar Turgot, koji je ukinuo cehove, pa Adam Smith i njegovi učenici, te mnogi drugi. U praksu su prvi unijeli gospodarski liberalzam trgovci u engleskom gradu Manchesteru i francusko građanstvo (buržoazija).

P o l i t i č k i liberalizam zahtijeva apsolutno neograničeni suverenitet naroda (narod izvor svih prava), republikansku vladu, opće i jednako pravo glasa, traži, da se vjera proglasi privatnom

stvari, a vjerske organizacije privatnim organizacijama, dosljedno i rastavu crkve od države. Politički liberalizam razvio je teoretski Rousseau, a slavlje je slavio u francuskoj revoluciji. Politički i gospodarski liberalizam jest zapravo u praktični život provedeni vjerski liberalizam.

Tim što je liberalizam zanijekao Boga, ćudoređe i istočni grijeh, te proglasio dobrotu čovječje naravi, oslobodio je egoizam svakog obzira i pustio slobodu svim strastima ljudskim. Ljudi su počeli gramziti za blagom i tjelesnim nasladama. Pri tom ne poznaju nikakvih granica, bacaju se u borbu konkurencije i bez milosrđa potiskuju i iscrpljuju slabije.

Pravilo je: tko jači, taj kvači. U ogorčenoj konkurenciji uspjelo je nekolicini bogataša skupiti goleme kapitale u svoje ruke. Ovi se, kad već jedan drugoga ne može ukloniti, jer su jednako jaki, organiziraju u društva, da mogu lakše vladati svjetskom privredom, i da mogu eventualno nadvladati druge sebi strane konkurente. Ova udruženja kapitalista, tvorničara, bankara i veletrgovaca udružena su prema strukama u sindikate, kartele i trustove. Liberalizam je proglasio slobodu radnog ugovora t. j. da se radnik bez državne kontrole dogovori sa poslodavcem za koliku će plaću raditi. Liberalna država je to priznala. Ali kako je kapitalistima uspjelo skupiti gotovo sav kapital u svoje ruke, a usto nadomjestiti radnu snagu strojevima: ostalo je na hiljade radništva bez posla, te su bili prisiljeni uza svu slobodu radnog ugovora, da rade ma i za najmanju plaću, ako hoće da žive.

Međutim radništva biva od dana u dan sve više. Jedni dolaze se sela, jer im je lihvar ili pijanstvo ili procesi upropastio gospodarstvo. Drugi pak su opet bivši mali obrtnici, kojima je obrt uništen konkurencijom. Oni radeći rukom ne mogu tako jeftino i solidno izrađivati robu kao tvornice, pa se njihova roba slabo ili nikako kupuje, tako oni propadaju. Tako i seljaci i obrtnici traže rada u tvornicama. Ali tu ne nalaze svi zaposlenosti, osobito radi strojeva. Za robu, za koju je trebalo nekoć da se izradi 1000 radnika, treba sad uz strojeve najviše jedna stotina. Možda bi kapitaliste zaposlili više radništva, da se ne boje hiperprodukcije. Ovako uzimaju samo toliko radnika, koliko im je dosta, da izrade toliko robe, koliko mogu sigurno prodati. Jasno je da zaposlen radnik radi i za malu plaću od straha pred nezaposlenosti i bijedom. Ako se za što buni, bacit će ga poslodavac iz posla i uzeti nekog od hiljade, koji čekaju na posao i koji će raditi za ponuđenu cijenu. Kako je liberalizam egoistički individualizam, ne poznaje on socijalne skrbi, nema smisla za socijalne dužnosti, za bližnjeg se ne stara, makar njegovom krivnjom umre jedan, dva, deset i na tisuće radnika.

Liberalcu kapitalisti glavno je, da je on radnika iscrpao. On sebi uobražava, da u sebi doživljava povišenje čovječanstva, a baš

ga u isto vrijeme u drugima gazi i tlači. I to je prirodno. Ako je netko sebi bog, onda mu je sve drugo stroj i — rob. Za te se robove ne treba da stara. Kad može, izvlači iz njih sve njihove lise, a kad iznemognu izbacuje ih napolje, i uzima druge, kojih ima uvijek dosta. Kapitalist mori radnika predugim radnim vremenom, preteškim i nezdravim radom, osobito žene i djecu, koje besdušni kapitalisti rado uzimaju, jer za jednak rad, što ga obavljaju muškarci mogu im dati znatno manju plaću od i onako malene plaće muškaraca. Od plaće živi jedva radnik s obitelju, kad je zaposlen, a za slučaj nezaposlenosti, bolesti i ostale neprilike ne može si ništa uštedjeti. Kako muž ne može sam zaraditi dosta, da uzdržava brojnu obitelj, ide mu žena na rad u tvornicu. Tad su djeca prepuštena ulici i tu se kvare. Škole ne mogu da polaze, a roditelji, koji su isto tako bez odgoja, ne mogu ih odgajati zbog stalne zaposlenosti. Tako zapušteno radništvo zapada u materijalizam, traži sreću u užicima, obično u pijanstvu, kad mu jedno veče proguta cijelu tjednu zaradu. Posljedica, da cijela obitelj kroz cio tjedan pati. Nezasitna požuda tjera radnika, da, kad nema novaca, posegne za tuđim. To ga vodi u zatvor.

Radništvu je vjera, strpljivo podnošenje križeva i utješna pomisao na drugi bolji život, u većini nepoznata stvar. Dakako da onda traži sreću ovog svijeta. A kako je radi lošeg svoga položaja ne može naći, zavida »sretnicima«, koji imaju svega. Ta zavist, a osobito bezdušno iskorišćivanje tih »sretnika« — kapitalista, izaziva veliku mržnju u radništvu na kapitaliste. Ali kapitalistima nije dosta što su radništvo bacili u materijalnu bijedu. Oni ih turaju i u moralnu šireći među radništvom, bezvjerske ideje i nazore, klevećući katoličku vjeru i svećenstvo, odvraćajući radništvo od vjere i njenih blagodati. Kad čovjek izgubi vjeru, pada lako iz grijeha u grijeh. To donosi i druge teške duševne i materijalne nevolje. Bez vjere ne mogu se strpljivo podnositi tegobe života. Čovjek bez vjere, kad ga snađe bijeda, očajava. Taj pak očaj u mnogim slučajevima svršava ili napadajem na drugoga ili samoubistvom. Kako li će radnik, i uopće siromah, moći podnositi bijede i nepravde koje ga snalaze, ako mu se oduzme svrhunaravska vjera? A i zašto da ih snosi — ako je cilj života samo na ovom svijetu?

Tako je eto liberalizam izbacivši Boga i Njegove zapovjedi iz javnog i privatnog života, svojom ekstremnom individualnom slobodom, koju naučava i u život provađa, »usrećio« nekolicinu »miljenika sreće« zemaljskim dobrima, a milijune je pojedinaca, čitave staleže i opće ljudsko društvo, bacio u bijedu i u opasnost za samo postojanje.

*

Čim su se osjetile loše posljedice, koje donosi liberalizam, osobito bijeda radništva, nastaje kao reakcija protiv liberalizma — socijalizam. Socijalizam je logična posljedica liberalizma. Kad su kapitaliste skupivši sve blago u svoje ruke počeli raskošno živjeti i radništvu uskraćivati zasluženu plaću; pobudio se među radništvom i uopće među siromašnim slojevima, zahtjev, da sve zemaljsko blago bude zajedničko. Zašto da onaj jedan i previše uživa od žuljeva sirotinje, a ništa ne radi, dok se oni muče i pate, pa oskudijevaju. Kao što je liberalizam naskroz individualistički sistem, tako je socijalizam naskroz socijalni sistem. Socijalizam traži, da se ukine privatno vlasništvo i da sve bude zajedničko. To je dakako u praksi nemoguće provesti. I baš stoga, jer je socijalizam pošao u ekstrem sa svojom socijalnošću, i jer je zadržao glavnu srž liberalizma — bezvjerstvo, nije on donio nikakva uspjeha za ozdravljenje od općeg socijalnog zla, nego ga je još i pogoršao. Ako je liberalizam donio zlo na svijet zato, što je zabacio Boga i ćudoređe, ne može ni socijalizam to zlo popraviti, ako i on zabacuje Boga i ćudoređe.

Glavni osniuač socijalizma je Karlo Marx (1818—1895). Valja spomenuti, da su i prije Karla Marxa neki pisci pisali, kako bi se uredila komunistička država, kao na pr. Platon, Toma Morus (1516. »Utopija«) Furier i dr. Ali nam je pred očima Marxov socijalizam, koji je došao do jakog izražaja, i organizirao radništvo, dok su prijašnji pisci sa svojim sistemima ostali nezapaženi teoretici. Karlo Marx bio je po rodu židov, po vjeri luteran, a po naziranju Legelovac — evolucionist. U zajednici sa Fridrikom Engelsom napisao je knjigu »Das Kapital«, u kojoj razlažu loše stanje radništva, koje da se može jedino tako riješiti, ako se država uredi na komunističku. Ako radništvu ne uspije, da uredi državu na komunističku milom, mora se služti silom — revolucijom. Brzo su se ideje Marxove raširile i s oduševljenjem primile. Kako je Marx iz Njemačke protjeran ,održan je u Londonu prvi komunistički sastanak, na kojem je pročitan komunistički manifest sastavljen od Karla Marxa i Fridrika Engelsa. Taj manifest je program socijalista. Na kraju tog manifesta jest onaj poznati poziv: »Proleteri ne mogu izgubiti ništa, a mogu dobiti cijeli svijet. Proletarci svijeta, sjedinite se!« Taj program odjeknuo je po čitavoj Evropi i doskora godine 1864. osniva se prva socijalistička internacionala (međunarodni radnički savez). Socijalističke ideje šire se nevjerojatnom brzinom diljem cijelog svijeta. U Americi osnivaju se male komunističke države, jedna od znamenitijih se zvala Ikarija, ali se nijedna ne održa ni dvije godine. Godine 1868. osnuje po naputku Karla Marxa židov Ferdinand Lassal u Njemačkoj prvu radničku stranku. To je današnja socijalistička stranka. I po drugim državama osnivaju socijalisti svoje stranke, jer se samo organizirani u svoje stranke mogu uspješno boriti protiv kapitali-

sta, koji imaju premoć u državi. Programi svih socijalističkih stranaka izrađeni su u duhu Marxovu. Osim rješenja socijalnog pitanja traže oni u kulturnom pogledu, da se rastavi crkva od države, da se iz škola izbaci vjeronauk i da se uvede sloboda braka. Bebel, jedan od prvaka socijalističkih, kazao je godine 1881. u njemačkom parlamentu: »Mi hoćemo na političkom polju republiku, na ekonomskom socijalizam (komunizam), a na religioznom ateizam«. To su eto u najkrupnijim crtama zahtjevi socijalista. Naskoro počeli su se socijalisti u mnogočem razilaziti, a danas se dijele u dvije struje: Prva je onih, koji se strogo drže Marxa. Zovu se općenito revolucionarci, jer hoće da postignu svoje zahtjeve silom. A po nekim različicama nazivahu ih i: komunisti, marksisti, spartakovci i boljševici. Druga struja skuplja one, koji misle doći do cilja polaganim radom u parlamentu socijalnim zakonima i izmjenama sadanjeg stanja. Dakle evolucijom, razvojem društva. Ti se zovu: socijalisti. Općenito se prvi nazivaju komunistima, drugi socijalistima. Razlikuju se još i u tom, što komunisti traže, da bude zajednička i materija (sirovina) i produkcija i konsumpcija (trošenje); dok socijalisti traže, da bude zajednička samo materija i produkcija. Socijalizam imade međunarodni značaj. Svi socijalisti stoje u vezi, tako, kad se raspala prva internacionala 1876. god ipak su socijalisti držali kongrese i taj niz prijeratnih kongresa nazvan je drugom internacionalom. Poslije rata osnuje godine 1919. Rus Lenjin treću internacionalu, koju priznavaju samo komunisti (revolucionari). Kod osnivanja treće internacionale bila su iznesena dva programa, jedan skrajno komunistički i revolucionaran, koji je iznio Ljenjin drugi nešto umjereniji. Ljenjinov program dobio je većinu. Pristalice Ljenjinova programa zovu se boljševici, i to zato, jer su tvrdili, da je Ljenjinov program bolji (ruski: boljšaja program), pa su i oni nazvani boljševici. Protivnici njihovi, pristalice umjerenijeg programa, zovu se menjševiki, jer su dobili manjinu.

Plod, što ga je socijalizam donio, jesu mnoge revolucije. Tako ruska revolucija godine 1917., mađarska revolucija god. 1919., koju je vodio Bela Kun, i mnogi drugi prevrati po svijetu, koji su siromašne staleže bacili u još veću bijedu.

Socijalizam nije uspio i ne može uspjeti prvo zato, jer se njegov ekstremni komunizam ne može provesti; drugo, društveni mir i red, bez kojega nema nikakvog blagostanja i napretka, ne može se održati bez Boga i ćudorednih zakona.

Liberalizam je zabacivši Boga i Njegove zapovijedi donio rodu ljudskom socijalno zlo. Socijalizam, koji je htio to zlo ukloniti zabacivši Boga i Njegove zapovjedi, još je to zlo i pogoršao. Ne preostaje dakle drugo, nego da čovječanstvo opet postavi Boga i Njegove zapovijedi na časno Njegovo mjesto — ako hoće da ukloni teško socijalno zlo. Tomo Habdija.

PILAR SA SVOJIMA.

I.

Mira je zadovoljno gledala na svršene čipke. Sve se slijevalo u sklad mirno — bez oštrih prelaza i činilo je upravo umjetničku cjelinu. Narcise su se činile gotovo živima, toliko je života znala Mira utisnuti u svoje izratke.

Sad, dok je Mira još držala čipke u rukama, zalilo je sunce narcise crvenim sočnim svijetlom. One su još više oživjele, a Mira se pokazala očito zadovoljnom. Podigne glavu, prođe rukama preko čela, kao da hoće raspršiti misli, koje su se gotovo upile u čipkasti izradak, tako da nije ni opazila, kako se primiče suton. Mračci su se slagali u kutovima kao paučine. Sjenke se vrzle po podu, a velike krvave mrlje, što ih je sunce na zalazu šaralo po stijenama trzale su se i titrale. Miri su se učinile vlažnima.

Na licu joj se vidjelo, da je ugodno raspoložena, ali najednom, kao da joj se po njem prolio nekaki val tuge. Ono poprimi izražaj pun tjeskobe, koji je svojstven svakomu čovjeku, kad mu otimate, što mu je napose milo. A ona je osjećala, kako joj spomen na nešto strašno potiskava ugodnost, koja joj se prelijevala dušom. Ona se sjećala:

Koliko je ona pretrpjela zajedno s majkom poradi oca! Onoga liječnika, što je dolazio k ocu ,njega se najviše bojala. Ta kako da ga se ne boji! Žuto lice i tako zle oči, pa bodljikav pogled, da te sve srsi obilaze. Donja mu se usna tako divlje trzala, da ga je Mira pratila nekom osobitom apatijom. Ona je jedva čekala, da što prije svrši posao, pa da se udalji. Zato ga se Mira bojala. Bojala se i oca. No njega je i ljubila makar je opažala, da se otac vlada, kao da ona uopće ne postoji. To ju je baš i najviše boljelo, jer joj se činilo, da je takova ljubav bez uzvraćanja ljubavi prazna. A Mira je najviše tu prazninu osjećala... Sve teže i teže misli padale su njezinom dušom i izmučile je do umornosti. Ćutjela je neku osobitu težinu na duši, a da je skine nije poznavala sredstva. Bilo joj je da zaplače, ali već u zametku plač bi se ugušio nekom nepoznatom silom i bol bi je dalje mučio. A takav bol bez suza je teži, kao što su i oblaci teži, prije nego proliju kišu.

Jasno-modar krug neba dizao se nad njom. Ona je vidjela, kako je u tom krugu, što je bio obrubljen oblacima, što dublje, to mračnije. Njoj se činilo, da je to Božje oko, kojim Bog motri svijet. A doista se modri krug činio kao zjenica.

Onda se izredalo mnogo hostija, bezbroj, koje su bile nekako suhe, osušene, a samo nekoje svježe i sočne. Koje su to hostije? Ona je sve onako u snu hvatala vezu između svojih misli o snu, koji joj se činio čudnim. Što to znači?... Odgovor je bio sve jasniji i jasniji, i kad mu je gotovo uhvatila smisao, netko je škrip-

nuo vratima, a Mira se probudila. Zatim je čula neuredno koracanje i neke psovke, kod kojih se jezik pomalo zaplitao.

— Cio svijet je vrag, pravi pravcati vrag. Što bi drugo, nego vrag, dä vrag — posljednja je riječ bila napose naglašena. To je ušao otac.

Toga se svega Mira sada sjećala. I dok joj je misao na onaj san povratila neko ugodno stanje u dušu, pomisao na dolazak očev je tu ugodnost istisnula i napunila je težinom. Mira je osjećala da se kod ovoga istiskivanja vodi borba — borba duševnih ugođaja, u kojoj borbi najviše muke osjeti područje te borbe — a to je njezina duša. I zato se ona ćutjela vrlo umorenom. No svejedno se i dalje sjećala kako je ujutro ustao otac mamuran i vrlo loše volje, a odmah je zatražio, da mu se dade voda za umivanje. Brzo je to bilo gotovo. Onda je namjestio mastan kaput na se i šešir sa mnogo rupa. Brci bujni i prosjedi neuredno su mu visjeli duž gornju usnu i gotovo sasvim prekrili usta. Oči su mu bile trome i uopće svaki je njegov pogled bio trom.

Zaputio se prema vratima. Kuda, nego u krčmu. Jučer je doduše mnogo pio, ali i sad mu treba. Žeđ treba ugasiti do dna, tako je valjda mislio, no ta je žeđ začudo postajala sve veća. I doista što čovjek većma udovoljava zahtjevima svoje naravi, oni postaju veći.

— Ne idi danas onamo, ne!... plaho mu reče žena i prihvati ga za okrajak kaputa. On je mrko pogleda. Bilo je u tom pogledu nešto, što se nikako ne može nazvati čovječjim.

— A da što ću! Ti ludo, ti ćeš meni braniti?... — Žena je bila preplašena, ali kako se činilo odlučna. Gotovo ne bi vjerovao, da se toliko energije krije u tako slabašnom stvoru. Njezin se stav činilo malone zapovjedničkim.

— Ti ne smiješ ići!

— Ostavi me!

— Ne smiješ!

— Bježi ti odavle, ili ću...

Žena ga je i nadalje čvrsto držala, kao da ga ozbiljno namjerava zaustaviti. Njemu su gorjeli obrazi od srdžbe. Lice se trzalo, čelo se mežuralo.

— Čuješ li?... rukne, podigne ruku i udari je. Ona se sruši, crven trak jurne kroz usta, a Mira uprepaštena skoči do majke. Bila je onesviještena. Poslije se pomalo oporavljala, a oca međutim već sedam dana nije bilo kod kuće. Onda je otišao i nije se vratio.

Mira je bila umorna. Ipak odluči da potraži oca, ma što bilo. Obuče se i izađe na ulicu. Pokisle su se magle vukle ulicama, kojima je Mira išla. Nije ni samoj bilo jasno, gdje da ga potraži. Zato nekako nesvjesno dođe pred tvornicu, koja je bila tako rasvijetljena, da se činila kao u plamenu. Upravo su radnici izlazili. — Musavi i svijetlih, masnih odijela, s ispitim licima i drijemnim

očima, odavali su jadan izgled. Mira je požudno promatrala, ne bi li u njihovoj sredini opazila oca. No zaludu. Nije ga bilo...

Onda ode u ulicu, gdje je stajala krčma sa vrlo cifrastim cimerom, pod naslovom: Krčma k vijencu čaša, i zirne, pohlepno zirne unutra, da vidi, tko je tamo. Bilo je nekoliko polupijanih ljudi, koji je pogledaju onako — na pô i poprate s posprdnim cerekanjem. Mira osjeti neugodnost s tog cerekanja i bilo joj da baca, mučno joj bilo: Mlazovi dima duvanskog i zadah vina i uopće sve zagušljivo i prokađeno nekim osobitim mirisom, koji je prirođen sobama uvijek zatvorenim, opajali je užasnom glavoboljom. Bila je sretna, kad je mogla da ode i ako bez uspjeha.

Luči su se zapalile po kućama i ulicama i grad je sav u magli odavao čudnovatu sliku. Žarulje pune svijetla činile se kao da lutaju i plove po magli, dok su se prolaznici zamjećivali u neposrednoj blizini. Periferija grada je mračna i tiha, tek gdjegdje se koja žarulja napreže, da probije maglu i dade jasno svijetlo, ali ne uspijeva. Spavaju ljudi, samo ih kadkad probudi hrapavo pjevanje pijanaca, kojih su pune noći u tom dijelu grada. Spavaju ljudi i sve spava pod težinom noći i magle.

I Mira se vratila kući na periferiju u beznadnom raspoloženju. Nije znala, što da počne. Izgubila se sasvim u teškom položaju i nije mogla da se sabere.

II.

Dragi Emilio!

Ti ćeš se vrlo iznenaditi, ako Ti pišem, što bih najradije prešutjela, ali što moram pisati, a to je napokon i uzrok mome pisanju. Ah, da znaš koliko se toga zbilo u našoj kući. Znam, da će Te ove riječi ošinuti, ali ne budi dijete, ka što ni ja ne ću biti, jer ću Ti sve kazati po istini, otvoreno, znadeš, upravo, kako se zbilo, sve ću Ti kazati.

Čuj: Ti sigurno znaš, dä, to sam Ti pisala, da je naš otac izgubio u tvornici tri prsta. Znam, da Ti je to poznato, ali da je zato dobio sedamnaest hiljada, što misliš sedamnaest hiljada, tako mi je rekao stari Vicko, to sigurno ne znaš. Pa što?... Oh ovo Ti, dragi brate, ne mogu zatajiti Sve Ti moram javiti, sve, jer zašto bih Ti inače pisala. Dä, sedamnaest hiljada je dobio naš otac, ali mi — ja i naša dobra majka — nijesmo od toga vidjele niti pare, čuješ li, niti pare. Odmah prvi dan, kako je ustao, propio je bogzna koliko kod starog Vicka, gdje se sastalo društvo, dobro društvo, kako mi je rekao Vicko. Došao je kući kasno, naša stara ura odbila je tri sata ujutro. Oh, da znaš kako je grdno psovao, dä ja Ti to ovdje ne mogu spomenuti, ne mogu, stid me je. No to nije sve. On je majku — — ah!... dä ujutro je opet otišao i nije ga bilo tjedan dana kući, a ja i majka smo gotovo gladovale. Nemamo novaca, jer sam tek ovaj tjedan opet započela rad u tvornici čarapa. a za

čitavo vrijeme očeve bolesti bila sam kod kuće. Tjedan dana nije ga bilo kod kuće i nigdje ga nije bilo. Možeš si misliti, koliko sam prošla zakutaka našega velikog grada, ali gdje bi ga čovjek našao. Grad je velik. A jučer sam ujutro prošla A-skom ulicom i opazila čovjeka pijana i naslonjena na zid. Jedva sam ga prepoznala od silno guste magle, koja je ispunila ulice. Činilo mi se, da je i on mene prepoznao, ali u taj čas pristupi stražar, koji me gurne od njega. Zatim ga odvede. Znaš, takav je zakon, da se opit čovjek zatvori, a što bi ja protiv zakona. Kud bi ja ženska, da nađem oca, ne, to ja ne mogu. Nego dođi, Ti, dragi Emilio, kući, Ti ćeš ga prije naći, Ti si muška glava, a mi — što smo mi?

Tvoja sestra Mira.

Emilijan je stavio pismo u džep i u prvi čas je bio vrlo zbunjen. Sve mu se u duši komešalo, da nije nikako mogao stvoriti sređenih odluka, koje bi bile nužne u toj zgodi. Još si je jedamput izredao u duši čitavo pismo sestrino, a onda je uvidio, da mora kući. Znao je, da je sestra to možda i uvećala, kako je vrlo plašljiva, a u stvarnosti može biti, da je sve mnogo jednostavnije. No svejedno, kući mora. (Emilijan je obavljao limarski posao na tornju jedne crkve u provinciji). Tako zanemarivši sve neugodne posljedice, koji bi mogle slijediti, odluči čvrsto da ode i vidi, što je. Ode zatim k mjesnom župniku, najavi mu, da s nepredviđenih razloga mora prekinuti posao, uzme svoj putni kovčeg i zaputi na stanicu.

Smjestio se u kutu do prozora u kupeu, koji je mirisao, kao što obično, po zagušljivosti. Putnici su lijeno dremuckali i nisu obratili nikakve pažnje na novog došljaka, samo su im se glave ritmički njihale, kako se čulo i ritmičko udaranje voza. Upravo se smjestio, kad mu netko zaviče:

— Oho! G. Šaltatić! Pa vi kući!?

— Kako vidite. Moram! — — Bio je to S. Moranić, policijski činovnik, koji je bio, kako se Emiliu činilo, prema njemu vrlo prijazan. Odavao je čovjeka, koji umire od dosade, a svakog se posla prihvaća na silu. Takav je dojam činio, a bio je još mlad.

— A vi?...

— Ja idem od rodaka, bio sam u pohodama i sada se eto vraćam. Pa što mislite, kako je u gradu uvijek dosadno. Baš je vrlo dosadno. Mala promjena ne škodi. — Tako je rekao Moranić i udaljio se. On je bio na prolazu kroz kupe, u kojem se smjestio Emilijan i činio se Emilijanu smiješnim, jer mu baš nikako nijesu pristajale kretnje, koje je činio kod susreta, ni govor, ništa mu nije pristajalo. No iz svega se činilo, da se htio pokazati — vješt i spretan.

Stanice se redale jedna za drugom. Na svakoj gužva mnoštva, kako to obično biva, kreštavi glas konduktera i prodavača novina, pa vika. Monotono udaranje voza, što uspavljuje zijevanje putnika, to je sve, što je moglo svratiti pažnju, jer drugo što za-

nimljivije tu se ne može naći. A Emilijan je to već toliko puta vidio i sve ga napunjalo dosadom, onom teškom dosadom, koja čovjeku podgriza i uništuje svaku strpljivost, kad najedamput čuje se — Zagreb! Emilijan izađe.

Još isti dan bio je posve na čistu, što se zbilo među ocem i majkom, jer mu je Mira sve točno kazala. Sjutradan zaputi se u redarstvene uze, da vidi oca. Pošla je i Mira. Tako je htio Emilijan, budući da mu je bilo neugodno samu ići. U hodniku je bilo mračno, jer je vani bila gusta magla. Emilijan pa ni Mira nijesu znali, kud da krenu, kad eto opet pred njih Moranića.

— Gospojice, molim, što izvolite — obratio se on odmah k miri. No Miru zamijeni u odgovoru Emilijan, koji mu sve kaže, i ako, kako mu se moglo vidjeti na licu, s mnogo neugodnosti. Bilo mu teško, što mora pvjeriti to čovjeku, koji mu se nimalo nije svidao, i koji mu se gotovo nametao.

— O, molim, molim, odmah ćemo mi to učiniti, kako bude moguće — rekao je Moranić važno mnogo se privijajući i htijući igrati ulogu bogzna koga, što li? Zatim se izgubio u jednoj sobi i vratio se za pol sata. Mira je osjećala neku bojazan od njega i bilo joj vrlo žao, što baš od njega mora ona i Emilijan primiti uslugu.

— Dä, vaš je otac u uzama i odmah će ga pustiti. — To je Miru odvažilo, a Emilijan je neustrpljivo čekao. Moranić se izgubio u pokrajnoj sobi s nekakvim papirima i čulo se spominjanje broja 5 pod kojim je valjda bio zatvoren Emilijanov otac. Začas dovede uzničar oca blijeda i strvena, mutnih očiju i nekako bojažljiva. On upozna, da se za nj pobrinula njegova djeca i poljubi jednoga za drugim. Svakom je ostavio na licu odebelu suzu i osjećao je, da se nešto pokrenulo u njegovoj nutrinji. Osjećao je nešto, što do sad nikad nije napunjalo njegovu dušu, ili što je bilo u njoj uspavano, a sad se nenadano probudilo. Krenu kući dirnuti. Mira je plakala., ali je bila zadovoljna, što je otac bio tako tronut i što je pokazao, da u svakom čovjeku ima, ma i kako sitna kaplja nečega, što ga čini čovjekom, samo što je to nešto često puta uspavano i neuzgojeno.

Prošli su mimo slijepca, koji je stajao na uglu ulice. Emilijan mu nešto utisne u ruku, a ovaj se žarko zahvaljivao. Tramvaji, kočije i automobili jurili su brzo i žamorom se napunio čitav grad, tako da ti se čini, da ti ta vika ispija dušu, sve ti ispija, a kad izađeš iz nje, osjećaš se umoren i izmožden.

Otac je Mirin i Emilijanov bio ushićen, pokazivao je neke znakove zahvalnosti prema svojoj djeci i odlučio je što više, da ode na rad. U tvornici ga primili. Mira je također radila, ali u tvornici čarapa, dok Emilijan jednoga dana dobi pismo: »Budući da ste bez moga znanja i dopuštenja napustili posao, molio bih, da više nemate pristupa u moju radionicu«.

J. Cviljko.

To je bio Emilijanov šef, koji je inače Emilijana vrlo volio. Emilijan naprosto nije mogao vjerovati, da bi njegov šef mogao s njime tako oštro postupati. — Što, ako mu iznesem razloge, zašto nijesam mogao tražiti njegovo dopuštenje, što onda? Ništa. Da, tako će biti najbolje, i već je Emilijan pošao u grad.

Kako je periferija bila tiha, rasla je vika sve većma, što se on približavao sredini grada. Na uglu T-ske ulice sastao se sa svojim znancem, s kojim se vrlo srdačno pozdravio. Ovomu reče, što ga snašlo.

— Ništa. Tu bi svu gamad trebalo podaviti! Nego hajde ti sa mnom, danas imamo sastanak, tamo će biti bolje. Mi ćemo se već pobrinuti, da ti nađemo rad. Naša organizacija! A?... Emilijan se uputi sa svojim prijateljem.

*

Mira je čekala, da se Emilijan vrati kući. No pošao je čitav dan i nije ga bilo. Nije mogla znati, gdje je, pa si je stvarala različna utješna mišljenja. Rijetko se tko nađe, koji ne bi u časovima stvarao takova mišljenja, koja se kose sa slutnjama. Treba ublažiti duševnu težinu ma i kakovim iluzijama, samo da nam bude lakše. Tako je to već kod ljudi. I Mira bi možda u takovu varavom tješenju provela dva-tri i tjedan dana, da joj još isti dan ne stigne pismo: »Vaš je brat uhvaćen i zatvoren u redarstvene uze kao član društva, koje propagira antidržavne ideje. Ne znam, što bi se tu dalo učiniti«. Moranić.

Miri je bilo, kao da joj otimaš, što joj je najmilije. U prvom momentu još posve osupnuta teškom vijesti, nije mogla, da javi ocu i majci, što je. No kad se sabrala i rekla im nesreću Emilijanovu, majka se ljuto zabrinula, dok je otac tek bio nešto potišten, a onda je ravnodušno prešao preko svega. Mira se odlučila da ga pohodi. Tako je čeznula za njim, ali joj ne ispuniše želju. Nijesu je puštali k njemu. Zbog toga se vrati sva od boli srvana i do dna klonula bez ikakovih nada i osnova.

Život je odsad tekao u nijemome isčekivanju dana, koji bi bili tako dugi, da bi dosađivali. Mira je svaki dan pratila u nepovrat s velikom radosnom česnutljivošću, da što prije sazna, što će biti, ali kod toga bi je obuzelo beznađe i strah pred neizvjesnosti. »Što će biti?« Bila je jedina misao, koja je kopkala tako nemirno po duši, da je mislila, da će joj iskidati čitavo duševno pletivo. Tako se često nalazila u nesređenom stanju i u takoj razbacanosti duha, da je počinjala neobičnih stvari i govor joj tekao nesuvislo. No najviše je šutjela. Nikamo nije zalazila do u tvornicu, iz koje se ravno vraćala kući. I otac je bio u tvornici, ali je opet pomalo zavirivao k Vicku, koji ga je objeručke primao. Sve jače se opet uhvati svoga starog života, da je počeo napuštati redoviti rad u tvornici i bio otpušten. Sada je sva briga za uzdržavanje majke

i njega bila na Miri, a otac nije htio, da uvidi teške posljedice, koje bi mogle nastati iz njegova načina života. Ne vidi se propast, kad je najbliža. I upravo nekako u to vrijeme dobila je pismo Mira: »Vaš je brat izbavljen. Pobjegao sa više svojih kolega i, što mislite, s mojom pomoći(!)« Moranić.

Mira je bacila srdito pismo na sto i upravo joj bilo teško, jer se sad uvjerila, da joj se taj čovjek silom nameće. Ona je osjetila apatiju prema njemu i bilo joj žao, gotovo joj bilo žao, što joj je on učinio toliko usluga. Ona bi voljela i strašnijih stvari doživjeti, nego što ih je doživjela, samo da bude slobodna od njega. On joj se nameće. To ju je jako boljelo. A što se otac opet opijao, nije ju ništa uznemirivalo. Što bi ju uznemirivalo. Ona je s nekom flegmatičnošću čekala budućnost. A i dočekala je. Otac je propio sve i kuću, a oni ostanu jednog dana bez svega.

III.

Bolećivo su uzdisali oblaci i zavijali nebo runjavim pokrovom, teškim pokrovom, kroz koji su se naskoro probile silne kapljice kiše, što su zvonko odjekivale u žlijebovima. Otac se Mirin nemirno vrpoljio na slami u staji, u kojoj sad nije bilo nijednog blašćeta, nego je služila za stan čovjeku. On je bio zadovoljan s tim stanom, žena mu i kći nastanile se u maloj sobici. Tamna sobica, koja je bila tiha i uredna, pružala je vrlo miran i udoban boravak. Mira je i dalje radila u tvornici čarapa, a majka je bila kod kuće. No i otac je trebao živjeti. Dobavio negdje pilu, koja je već vrlo malo valjala, ali je bila još uvijek dovoljno jaka, da se s njom zarađuje novac — postao je pilar. Objesio bi je na rame i kljucao. Čitav dan bi čekao na suncu sred trga, hoće li ga tko najmiti. Ako nitko, vratio bi se kući, u staju i legnuo spavati. Tu bi ostao do jutra i onda opet na trg. Tako je učinio i sada. Ustao je. Pošao na ulicu, gdje je već prestala kiša, samo su kanali prpošno šumjeli zasićeni vodom. On je kljucao bezbrižno i nije se ni zašto brinuo. Što onda, ako stane u lokvu i poškropi si i zablati hlače do koljena, što onda! A ulice su bile sve tako zamazane i blatne! No što onda! Tu na uglu, kako se zaokretalo na trg, dočekala ga žena. Slabašna kako je bila pogledala ga sa nekim gotovo molećim pogledom.

— Nä! — —i nešto mu utisnula u ruku.

— A?! — — on je pogleda i nemarno krene napred.

Tako je to bivalo više puta. Ona bi mu donijela ono malo novaca, što bi prištedila, a on bi ih doduše uzeo, ali tako hladno, kao da mu nije stalo do njih.

Zastao je na trgu. Sunce je pomalo progledalo kroz oblake i svi su podmetnuli lica. Svi su ga osjetili. I nije Mirin otac dugo čekao. Najmio ga neki debeli gospodin, da mu pili drva. U uskom dvorištu brzo je bio gotov s poslom. Onda je ušao u kuhinju gdje

dobije nešto jesti, a kuharica mu se vrlo brižno tužila, kako je na trgu sve skupo. Zatim mu je debeli gospodin pružio zasluženi novac, a on ga je odnio k staromu Vicku, gdje je objesio pilu na klin i zatražio vina. Tu u toj krčmi napunjenoj dimom, sjedio je dugo, dok se smračilo. Onda je izišao van, gdje su već žarulje plamsale, a udaljini visoko crvenile se zvijezde na modroj površini, dok je sve još mirisalo po jutarnjoj proljetnoj kiši. Tako se Mirin otac opio, da nije osjećao te proljetnne svježine, nego bi samo amo tamo išao sred cete, a katkad bi i tresnuo o zid. Ali sve je to ništa. Nije on mogao osjetiti, nije. Nije ni čuo viku kočijaša, koji bi se na nj derali, da im se makne. Što, oni su se morali maknuti njemu. I on je dalje nastavio svoj dugački put od jednoga kraja ceste na drugi i tako pomalo doći će kući. Ali još više nego to, on se nije bojao ni auta ni kočijaša. Neka se oni maknu, njima se žuri. To je mislio, a kočijaši su i dalje vikali. Najurio jedan i drugi i treći. Sve je prošlo mirno. Skrenuo je u drugu ulicu Mirin otac, u ulicu, u kojoj je bio još živahniji promet. Tu je bilo već teže. Trebalo se maknuti, ali se protivilo sadašnjem raspoloženju. Tjerao je kočijaš, a konji mu bjesno trčali. Derao se grozno, a Mirin otac nije čuo. Što bi čuo pripit čovjek. Bili su blizu. Htio se maknuti on, htio se maknuti i kočijaš, i tako oba na jednu stranu, dok ga konji ne uhvatiše pod noge i smjesiše. Čuo se krik, — hrsak i — ništa. Kočijaš je požurio u bjesnoj jurnjavi, stražar je zakasnio, a lešina je ostala ležati pokrivena na cesti. Ujutro je donijela »Crvena straža»s velikim naslovom: »Umorstvo u D-skoj ulici«. — Nalet je hotimičan. Policija marljiva(!) Humanost naše generacije. — I to je bilo sve.

*

A što Mira. Što njezin brat i Moranić. Brata nije bilo. Ona nije znala nikud nikamo za njim. Moranić je bio suspendiran, što je pomagao u bijegu njezinom bratu. Ona ga vidjela u jednoj ulici, dok se vraćala iz tvornice. Bio je bijedan i iscrpljen. Mira se osjećala kriva njemu i bratu, jer što je imalo smisla ono njezino pismo. Brat bi bio ostao u provinciji, oca bi bili pustili i ništa ne bi bilo, a ovako je ona sve kriva, sve je skrivila. Krupne se suze pojavile u očima i na licu, kao znakovi velikog bola. No Miri se činilo, da joj te suze povećavaju bol, kao da su to komadi bola, što se otkidaju, a bol se kidanjem povećava. I što bi drugo nego plač, jer plačem i suzama pere se krivnja, tako teško krivnja njezina i — svih.

A...

KLONULE PTICE.

I.

U muklom tonu jeseni doletješe ptice. Dođoše kao bolne vizije klonulog dječaka, kao zdvojni vjekovi okovanog utamničenika, i padoše na gole kestenove grane...

Jedna je ptica od umora satrvena bolesno zijevala i hvatala posljednje zrake. Kad bi se zräka uspela više na kesten, onda bi i ona još s ono malo snage poskočila više i opet hvatala i gutala dugačke, zlatne niti...

A kad su zadnje zrake u tangentama padale na kestenove grane, onda je ptica još zadnji put sabrala sile, zgrčila se i zdvojno skočila. (Htjela je da uhvati još zadnju, ali nije mogla)... Još je jednom dahnula, pa je zaspala...

II.

Zapad je netko sa velikom sivom plahtom zastr'o. Kroz malu rupu sunce se je zadnji put nasm'ješilo, a onda ga je sakrilo komešanje i boranje...

Sutonske magle jesenjskih večeri otkaše med golim kestenovim granama sedefna tkiva muzgavih boja, med kojima se »kočio« još koji zaostali sušičavi list...

Kroz zagušljive magle miješao se dim utonulih kuća (nad koje sjedoše zlokobnice), a šišmiši su prolijetavali i tražili satkane mreže...

Med satkanim mrežama oboliše jesenjskim maglama klonule ptice.

Turobny.

U OSAMI.

Večer... Po golim krošnjama lipa
Čuju se mukli šuštaji tmine
Kroz zastrt prozor bučne dvorane
Dopire k meni zvuk violine.

Aleja šuti, tek malo zvono
U zadnjem tonu Angelus širi
I tad u dalju zamire brzo
Ko slabi titraj na zvučnoj liri.

Osamljen šećem, misli mi blude
Nervozno, oči zure kroz tminu,
Drhtava čežnja korake prati
I ko da se boji smutit tišinu.

Kroz šapat slušam drhtaje noći
I dok mi srce nemirno bije
Za granom mjesec sakriva lice
Mojoj se osami, ruga i smije.

Pavao Galović.

ULOMCI OPAŽANJA.

TUROPOLJE.

Turopolje zaprema u hrvatskoj povijesti zasebno mjesto. — Plemići s Josipovićima na čelu, bili su, treba priznati, zagrižljivi madaroni. Mnoga je stranica ilirskog pokreta ispisana o teškim sukobima s Turopoljcima. Oni su bili doduše na krivom putu, ali im se čini ipak velika nepravda i krivica, kad ih naprosto osuđuju. Poznato je, koliko su imali povlastica već onamo od najstarijih vremena. Koliko ih diže nad druge, što su svi bili plemići, dok su drugi seljaci po Hrvatskoj kmetovali. Uzoholili se rad svojih pravica, počeli se stoljećima držati nečim višim i posve je jasno, zašto su se odijelili od Iliraca. Prava svoja i povlastice stali su pomalo obožavati i skrupulozno na njih paziti. Nitko da u njih i ne dirne. Da li je moguće, da pristanu uz ilirski pokret? Odgovor je jasan i sam se nameće. Malo pomalo zaoštravaju se odnosi među Gajem i njima, pa bi sada, kad i ne bi imali svojih vlastitih interesa, bili radi svoga karaktera najveći protivnici njemu i njegovim idejama. No to spada u historiju. Vijek demokratizma učinio je i u Turopolju svoje. Sad već nema starih Josipovića, nema ni starog Turopolja. Što ne mogoše toliki neprijatelji turopoljski učini silan i snažan duh vremena.

U jednom se Turopoljci nisu promjenili do u najnovije vrijeme. To je konservatizam u gospodarstvu. Još pred dvadesetak godina živjeli su na starinsku. Samaca skoro i nije bilo, nego same zadruge. S njima je cvalo i gospodarsko blagostanje. Propale zadruge, otplivalo po vodi i bogatstvo. U jednom selu bili najbogatiji Trumbetaši. Sad su se podijelili, pa je nastala riječ: »Trumbetaš bogataš — slog i brazda — pa mejaš«. To navodim zato, jer je karakteristično ne za jedno ili dva turopoljska sela, nego za cijelo Turopolje. U njem je nakon rata, kad su se zadruge počele naglo raspadati, zavladala velika bokčija. Dijeljenje traje godine i godine. Odvjetnici vuku od seljaka masne novce, a ne brinu se, da se seljacima parnica što brže svrši. Tako se seljacima blagostanje raspalo. Čekajući, da će se sud svršiti, pa da će ići svaki na svoju stranu, ne će ni jedna stranka da popravlja zajedničke zgrade, a o dogovoru među njima nema ni govora. Ograde se ruše, po dvorištima i u svim zgradama nastaje veliki nered. Tako kuća leti rapidnom brzinom k propasti, pa se ljudi bore za eksistenciju na najrazličitije načine. U današnje vrijeme nose Turopoljke po Zagrebu mlijeko u kantama. Svako jutro ide ih u Zagreb sva sila s bisagama na leđima. To je i glavni izvor domaćicama u podmirivanju svagdanjih potreba. A ne prodaje se samo mlijeko i mlječni proizvodi (sir, maslac i vrhnje) nego i povrće, voće, perad, jaja i bogzna što sve bisage ne odnesu u Zagreb. Velika je sreća, što je Turopolje blizu Zagreba, što je prometno, što imade mnogo šuma, pa se može

njegovati stoka. Da nema toga, Turopolje bi bilo siromašno, kao naši najsiromašniji krajevi. Na glasu su bile turopoljske svinje. Danas nažalost sve manje. Luk se prije mnogo gajio, sadi se i sada, no i on sve manje i manje. Turopoljca drže još i vinogradi, koje imadu gotovo sva sela. Iz njih dobivaju domaćice novac za svoje potrebe.

Higijenski zavod,, kojemu je svrha, da podigne narod zdravstveno, uvidio je veliku potrebu, da se Turopolju, što prije pomogne. Njegovi ljudi otvaraju kuhinjske tečajeve, daju različite poučne filmove iz zdravstvenoga i gospodarskoga područja. Popravljaju jame i zdence, cijepe perad i blago bez razlike, koje je vrste. Imadu dosta neprilika, no ipak napreduju. Nailaze doduše na ljude, koji viču, da tako nijesu njihovi stari radili. Imade ih, koji se protiv zavoda i bune, no preko njih se kao neopazice prelazi.

I u moralnom životu osjećaju se iza rata teški trzaji. Mladež bila kroz dugo vrijeme bez odgojitelja. Ocevi su otišli na ratište, a majke morale raditi njihove poslove, dok su djeca bila prepuštena sama sebi, ulici i kojekakvim kutevima i zakucima. Posljedice se toga slabog i polovičnog odgoja jako opažaju. U Turopolje se, usprkos toga, što su crkve svake nedjelje dobro posjećene, zavukao nemoralni život. Još je jedno zlo zahvatilo Turopolje. Ono pušta sve dublje i dublje korijenje. Čovjek ne može to izravno opaziti. Treba dugo općiti s ljudima i među njima živjeti, da se onda istom vidi, kako je turopoljski seljak natrunjen i komunizmom. (Nije ni čudo! Ta svima je još u pameti lijepi i ugodni zajednički zadrugarski život.) Među seljacima čuje se mnogo zamamljivih komunističkih ljepaka. Propagatori su komunističkih ideja, fićfirići, koji su otišli iz sela u grad, tu se organizirali, te se u nedjelju u gospodskom odijelu dolaze pokazivati seljacima, kako ih je komunizam učinio gospodom. A i u Turopolju hara u najnovije vrijeme manija za gradovima. Sve bježi u grad ili u Francusku, dok su u Ameriku išli već i prije.

Turopolju treba svakako pomoći. Pomoći će mu se materijalno tako, da se osnuju po čitavom Turopolju seljačke zadruge. Tim će se ujedno paralizirati komunističke težnje. Moralno će se Turopoljac oporaviti u valjanim vjerskim i prosvjetnim organizacijama. Na rad dakle — u Katoličkoj Akciji!

M. Jančić.

CICAMACE.

Vjetar se njiše — — laki šum
prede na drugu stranu,
na drugu stranu potoka,
i ode — niz poljanu.

Žalosne budu mace tad,
i — zure u daljine — — —
divne su, nježne, one sad,
dok mladi lahor gine!

Antun Paulić.

FEUILLETON

SILA, KOJA RUŠI.

Svaki napredak civilizacije i kulture ima uvijek za opće interese čovječanstva svoje svjetlije i tamnije strane. Nitko ne će poreći, da i izum kina znači grandiozan napredak, ali zato mnogo i mnogo ruši. Da možeš ući u tajne slova i štampe, treba svladati bar neki trud početnih škola. Za kino ne treba ni to. Za par dinara može ga čitati i svaki analfabet. On je neke vrsti opći slikovni esperanto. Od kina je danas i kazalište ozbiljno ugroženo, jer kino je mnogo jeftinije od kazališta. Mi još i ne slutimo, kakove će sve posljedice donijeti razvoj njegove tehničke spreme. Možda će on i samu knjigu ugroziti i prepustiti je intelektualcima, a on će kao jeftina pučka zabava zauzeti mjesto štampe.

Ali ipak kino, to golemo otkriće novijega vremena pretvoreno je u rušenje zdrave civilizacije i morala. Obični sujet filma jest ljubav i kriminalni zločini. Koliko ovaki prizori razorno djeluju, pokazuje nam dnevna sve strašnija kronika samoubistava i raznih kriminalnih prekršaja.

Činjenica je dakle van svake diskusije, da kino danas vrši u javnom životu jedan od najjačih utjecaja i da njegov upliv od dana u dan sve više raste. Zato nema sumnje, da ovaj problem postaje i za katolike sve snažnijim te traži svoje hitno i zdravo rješenje. Taj vitalni problem nije našao kod katolika onoga razumijevanja, koje bi odgovaralo njegovoj važnosti i njegovoj težini. Zato on i danas ostaje za čovječanstvo strahovita pogibao i moralna propast. Kino je nadvladalo štampu. Jedna nam savremena statistika kaže, da danas na svijetu ima preko 50 000 kinematografskih dvorana. Ako uzmemo, da se svaki film prikaže deset puta, svaki put pred barem 300 gledalaca, u razmjerno kratkom vremenu ima da oko 150 milijona ljudi osjeti dobar ili loš utjecaj filma na svoj intelektualni i moralni odgoj.

Duh odgoja jedne generacije i jednoga naroda ovisi u prvom redu o ljudima i principima, koji taj duh sugerariraju i inspiriraju. Ali istina je, nažalost, da na današnju generaciju sviju naroda vrše premoćan utjecaj liberalni vođe i liberalne ideje. Taj liberalni duh, koji je daleko od kršćanskog duha, danas stoji na kormilu triju najvažnijih svjetskih velesila: književnosti, umjetnosti, novinstva i kina. Da taj duh ima u sebi više destruktivnih elemenata najvidnije dokazuju toliki negativni rezultati njegovi, koji se ističu na političkom, socijalnom, kulturnom i religijskom polju. Svi su oni nikli i dozreli u krilu nekršćanskoga i protukršćanskoga duha.

Mnogi su katolički narodi organizovali jaku katoličku akciju, koja bi imala da razvije svoje djelovanje na svim poljima javnoga života. Cilj je borbe i reakcije bio uvijek jasan: odgajanje društva u kršćanskom duhu prema evanđeoskim etičkim načelima. Jedni su katolici u svom idealizmu i lakovjernosti držali, da je za uništenje raznih liberalnih akcija dovoljna jedna oštra kritika, jedna riječ zgražanja, protesta ili uzdah k Bogu. Drugi su naprotiv kao realni i praktički ljudi odmah stali na sta-

novište, da klin treba izbijati klinom, ako hoćemo doći do cilja. Praksa je pokazala a i danas pokazuje, da su ovi izabrali jedino ispravan i pravi put: tući protivnika istim oružjem, kojim on i tebe tuče. Tako su protiv liberalnih novina i knjiga kod svih katoličkih naroda nastale razne katoličke novine i knjige; protiv raznih socijalnih, gospodarskih i kulturnih udruženja s liberalnim programom osnovane su mnoge organizacije iste vrste s katoličkim programom. Nastala je između njih žilava borba i konkurenca. Rezultati te borbe i konkurence pokazuju, da je akcija katolika, ako je bila u spretnim i sposobnim rukama, te ako se služila savremenim moralnim sredstvima uvijek iznijela pobjedu. Za primjere možemo navesti Francusku, Njemačku, Austriju, Belgiju i druge katoličke zemlje, gdje katolici znadu na putu pravog napretka i civilizacije da liberalce ne samo dostignu nego i prestignu.

Razumljivo je prema tome, da oni i u pitanju kina daju vrlo veliku važnost i da ga rješavaju hitno i praktično, tako da će na vrijeme osujetiti potpuno dekristijanizovanje i demoralizovanje naroda, čemu naime većinom vodi sadržaj i duh apsolutne većine filmova. Znadu naime, da film svojom sve savršenijom plastikom i tehnikom te svakome pristupačnim načinom prikazivanja vrši nad publikom, bez razlike naobrazbe jedan tihi, potajni i neprimjetljivi, ali ipak snažni i tajni utjecaj na mišljenje i osjećanje, koje se udaljuje od kršćanskoga mišljenja i osjećanja.

Ta se činjenica duboko zasjekla u pamet francuskih katolika i oni su prvi shvatili svu golemu opasnost nemoralnih filmova i apsolutnu potrebu osnivanja filmskih poduzeća, koja ne će vrijeđati osjećaje katolika. Poznato je također da sovjeti smatraju kino najglavnijim faktorom »emancipacije« Istoka od Zapada. U Moskvi posjećuje 88% školske djece kino. Što uče sovjetska djeca u kinu? Poslije predstave »Bagdadskog razbojnika«, koju su učenici jedne moskovske škole gledali, a priređena je bila specijalno sa svrhom, da se izazove reakcija učenika i učenica na ovaj film, nastavnici su zabilježili cijeli niz fakata, koji govore, da su učeničke misli nekoliko dana bile zauzete isključivo ovim filmom. 66% od ukupnog broja djece odgovorilo je, da ih je ovaj film naučio »kako treba krasti!« Jedan madžarski list donio je jedan slučaj grabežnog umorstva 6-godišnjeg djeteta, što ga je počinio 15-godišnji dječak: zadavio je dijete odmamivši ga nekuda u podrum, s njega skinuo kaput i prodao ga na trgu za 3.20 rublja. Za taj novac kupio je kartu za kino, gdje je proveo sasvim mirno cijelo veče. Na sudu je izjavio, da je način davljenja uzeo iz filma »Kad se topi snijeg«. I sovjeti uviđaju, da ovako žalosnim pojavama treba stati na kraj, pa se zato sada pravi novi zakonski projekat o kinu.

Djelovanje filmova i u našim krajevima iz dana u dan sve je zatornije i fatalnije. Kad bi se i kod nas priredile ankete o učincima filma nesamo na omladinu nego i na starije: došli bismo do poraznih i kobnih rezultata.

Ivo Bermanec.

KNJIŽEVNI ŽIVOT.

Petar Grgec: Selo i grad. Danas je kulturno djelovanje katoličkih radnika kod nas već tako jako i vrši na hrvatski javni i kulturni život toliki utjecaj, da s njim moraju da računaju i protivnici, koji bi najradije htjeli, da ga uopće nema. Stoga je gotovo i neumjesno upozoravati na rezultate, kojima je rodio, jer nam se oni samo nameću. Uzmimo samo, koliko je edicija izašlo u našem pokretu prošle godine. Sve sama djela velike vrijednosti, kojih je izdavanjem naš pokret razvio djelatnost epohalnog značenja. To je dokaz, da se u katolicizmu nalazi neka naročita snaga, koja budi na rad, što je daleko od ličnih ambicija, da katolicizam predstavlja aktivitet, pred kojim sve ostale religije izčezavaju.

Selo i grad je edicija, koja zauzima posebno mjesto u svim ovogodišnjim izdanjima. To posebno mjesto ne zaslužuje možda po svojoj literarnoj vrijednosti, koliko po svojoj vlastitoj karakteristici, koju joj je njezin urednik uspio dati. Poznato je da su se naši literati odvrnuli od prikazivanja našega svakidanjeg života. Oni su voljeli da iznose kojekako u duši kombinirana djela, koji su imali jako malo veze s našim životom. Nijesu dakle htjeli, da prikazuju naš život, a osobito su pustili s vida selo. Ovaj almanah, izgleda, ima svrhu, da svrati pažnju na naš život, a osobito život na selu, koji se upravo danas nalazi u interesantnoj fazi. On se modernizira, jer su doticaji sela i grada veliki, a selo se voli povoditi za gradom. A što prima od grada? . . . Selo je postalo vrlo uplivan faktor u našem javnom životu. Tu se stvara novo selo s novim ljudima, koji su pod utjecajem pomenutih faktora primili i nove duševne osobine, novo duševno raspoloženje. Selo napušta patrijarhalni život i u svemu traži novost, »originalnost«. Bilo bi štetno, da taj prelaz sela k nekom drukčijem životu prođe u literaturi nezapažen. Tad ne bismo imali nikakvog literarnog spomenika o poslijeratnom selu, koje je toliko drukčije od onoga prije rata.

U almanahu su se izredali suradnici sve tamo od Deželića st. i Arnolda pa do najmlađih. Elegantna Zdunićeva lirika, svečani Pavelićevi stihovi izmjenjuju se s uspjelom prozom. Napose treba spomenuti »Radost u nevolji« od Subotića kao vrlo osjećajnu stvar, pa »U gospodskoj službi« i »A što sad?«, gdje je izneseno nekoliko karakterističnih savremenih tipova. »A što sad?« je stilski vrlo dotjerana stvar i čitaoca drži u napetosti, samo šteta, što je fragmenat.

Mate Ujević: Mladost Tome Ivića je djelo, izdano u seriji svetojeronimskih romana i ujedno prvo u posebnoj knjizi štampano djelo g. M. Ujevića. Tu se opisuje djetinjstvo, đakovanje u seminariju i život na univerzi Tome Ivića. Djetinjstvo je Tomino nalik na život malog pustolova. Milieu, u kojem Toma provodi djetinjstvo iznesen je vrlo živo. Čitavo djelo ima neke osobite karakteristike, koje su svojstvene autobiografskim djelima. Nema naširoko zasnovanih epizoda, opisuje se najuža Tomina okolina, društvene pojave se prikazuju tek u koliko Toma dolazi s njima u doticaj (pijanka studenata, tip Stjepana Kraljevića), u toliko,

koliko ih, tako reći, sam Toma zapaža. To također daje djelu autobiografski karakter.

Toma dolazi iz seminarija na univerzu neiskusan. Pun dobrote i ideala, što je u vezi i s njegovom odgojom, počne da bude dobrotvor čovječanstva. Posljednji novac poklanja beskućniku. Zatim radi oko stroja »Pax omnibus«, koji bi imao zaštititi ljude od metaka u ratu! Tu se pokazuje Toma kao fantast. No ne onaj bolesni fantast, nego s primjesama dobrote, u kojoj treba da tražimo uzrok njegovom fantaziranju. — I tek ova dobrota srca nagoni ga, da više ne može realno misliti ni zdravo suditi, kako je njegova osnova neostvariva, pa dalje fantazira. Ta je psihoza sopstvena nama i čini se da je baš tu težište humora u ovom romanu.

Epizoda sa Stj. Kraljevićem ide među najuspjelije dijelove romana. Izašla je već kao samostalna pripovijest u »Hrvatskoj Prosvjeti«, a ovdje je tek neznatno promijenjena. I sada se opaža na njoj jak biljeg samostalnosti, jer g. autor nije uspio, da je slije s ostalim dijelom, te se čini više, da je k njemu umjetno priklopljena, nego prirodno slivena.

Ima u tom djelu plastičnih slika i sugestivno prikazanih prizora, kao borba u vlaku između Kraljevića i Ivića. Istina ima i nedostataka, ali unatoč tome djelo je mnogo pridonijelo poznavanju današnje društvene psihoze, koju je g. Ujević iznio pred čitatelje s mnogo ironije. Ovo djelo zaslužuje pažnju i zato, što je novost u katoličkoj književnosti, u kojoj nije bilo dosad humorističkog djela.

Cvjetko Škarpa: Novi stihovi. Cvjetko Škarpa dao je ovom zbirkom pjesama jaku oznaku svoje ličnosti. To se lirikom najlakše može, jer je lirika najsubjektivnija pjesnička vrsta. To je oznaka čovjeka izgrađena, koji, da tako kažem, crpe stihove duboko iz svoje duše, niže svoje osjećaje, da nam u njima dade sebe. Stihovi teku smireno. Osama se provlači čitavom zbirkom, osama prodahnuta tihom tugaljivošću i nekom svetom tišinom. Pa i predmeti njegove poezije su osamljeni: sela među gorama, cempresi i t. d. Osama je dala čitavoj zbirci naročito simpatičnu boju, osama je uzrokovala, da nam je pjesnik dao tako umjetnički uspjele stihove. Pravo kaže Merežkovskij: Umjetničke, snaga je tvoja u samoći. U svim stihovima treperi topli dah čovjeka, koji se moli za patnike »poznate« i »nepoznate«. Na čitaoca čini to vrlo topao dojam.

Nađe se doduše stihova, koji mogu da prekinu ugodno raspoloženje čitaoca, dok čita ovu zbirku, ali opet ona predstavlja jednu jaku originalnost nesamo u formi, nego i u biranju predmeta, kojima pjesnik, ma kako prozaički bili, znade udahnuti onaj poetski dah — život. On u svakoj stvari otkriva dušu i u svoj naivnosti (djetinjoj, jer kaže, da je ostao dijete) vjeruje, da svaki predmet ima dušu, da osjeća i živi. On otkriva ljepotu, u čem je obični ljudi ne vide. Klanja se ljepoti, jer u njoj vidi odraz ljepote Božje. Uz lijepu poetsku sliku znade katkad dometnuti pokoju refleksiju. To čini pjesmu bogatijom.

Pjesnik se ne boji života:

O, zato je put moj put svih onih, koji
znadu, da na putu tom cvijeće ne cvati, —
I kojih se duša, oh, nikad ne boji
pred saznanjem, da je stvorena da pati.

Ovi se stihovi čine revoltom protiv današnje klonulosti, protiv straha pred životom, a znače nesumnjiv polet i svježu vedrinu duha, koji se neprestano »obnavlja«. Znači manifest mlade snage, koju, ma da katkad i klone, krijepi pomisao na Boga:

I da mi se tada od nekud iz kuta
svijesti opet Bog ne javi, oh, ja ne bi'
u sebi već nikad osjetio nade.

Život je lijep, kad se zna živjeti. Sa svim bolima i radostima. No treba ga razumjeti. Pjesniku se upravo zato sviđa, jer je sad »do očaja tužan«, a sad »do zanosa lijep i radostan«. Jedno popunjava drugo i u tom popunjavanju radosti s tugom pjesnik vidi ljepotu. Da je život samo lijep ili samo tužan, bio bi pust i prazan i u njem se ne bi mogla osjetiti ljepota. Čujmo, što kaže pjesnik:

Kad gledam lišće, gdje pada
U jeseni stazama pokislim,
A u proljeću opet život lijep i mio,

Oh, ja se često u srcu svom tada
Razveselim . . . Jer pomislim:
Kad ovaj naš život ljudski ne bi bio

Katkad do zanosa lijep i radostan,
A katkad do očaja tužan,
Nesnosan, jadan i bon,

Da bi tek onda bio doista žalostan
I do skrajnosti ružan,
Očajan, tužan
I monoton.

(Kad gledam).

M. Mayer: Golgotske ruže. Nema možda u književnosti poetičnijeg umjetničkog oblika, koji bi sa toliko naročite topline iznosio pred čitatelje svijet svojih prikazivanja kao legenda. Nema književnog oblika, koji bi bio toliko adekvatan onim nižim i primitivnim slojevima i njihovoj duševnoj strukturi. Legenda komplicirane stvari popularizira i iznosi ih pred čitatelje u shvatljivom obliku. I zato je nižim slojevima draga. Oni vole puninu života i što je najglavnije — sadržaj. To im je svojstvena osobina. Tim njihovim zahtjevima odgovara najtočnije baš legenda. Ona im nevjerojatnosti dočara do vjerojatnosti. Oni lakše prihvaćaju vjerojatno od sigurnoga. Vjerojatno je poetičnije od sigurnoga, a to je, što oni uz sadržaj traže, naime poeziju.

»Golgotske ruže« moramo promatrati sa stanovišta, za koje su slojeve pisane, jer im nedostaju umjetničke kvalitete, koje moraju imati djela

takove vrste, da se uzmognu smatrati općenito uspjelima. Ponajprije je sam način pripovijedanja odviše konvencijonalan, prikazivanje premalo plastično i neke stvari previše namještene, a da bi mogle pobuditi interes u čitaoca. Inače autor znade neke stvari dočaravati do suptilne nježnosti, kao što je slika, što se zbiva između Isusa i Nikodema u legendi »Nikodemov jaganjac«. Čitav je sadržaj ovaj:

Nikodem pazi na svog jaganjca u vinogradu. Jaganjac uđe u susjedni vinograd, a on to nije opazio. Gospodar vinograda ubije jaganjca, pa se dječak boji bez njega pred roditelje. Isus, koji boravi sa svojim roditeljima u vinogradu, čuje Nikodemove jadikovke i pokloni mu svoga jaganjca. Poslije ga je taj isti Nikodem obranio od Nazarećana, kad su ga htjeli kamenovati.

Čini se, da je ova uz legendu: »Udovičin sin« najnježnija, dok se »Vrtlar iz Aspalatosa« odlikuje napetošću i najuspjelija je legenda u ovoj zbirci.

— Car Dioklecijan žalosno gleda iz svoje palače u Aspalatosu, kako se kršćanstvo širi unatoč progonima. I zapovjednik njegove tjelesne straže i njegov ljubimac je kršćanin. Zato ga Dioklecijan dade ubiti. Poslije toga trpi silne duševne muke i očajan se baca u more.

Ova je legenda hronološki izvan okvira ostalih, za koje se može reći, da čine nekakovu cjelinu. No ta se cjelina osjeća prekidanom time, što nijesu sve legende hronološki poredane te se ne doimlju tako ugodno, kao što bi se inače doimale.

»Golgotske ruže«, po kojoj čitava zbirka nosi ime, je najslabija. Naprosto Sveto Pismo sa vrlo malo poetičnosti. Ono, što je dodano o golgotskim ružama, iščezava pred opsežnošću ostalog sadržaja te ne može čitavoj pripovijesti dati biljeg legende.

Čini se, da se kod nas publika nasitila hladnog realizma i da traži nešto toplo, traži — poeziju. Legenda je, kako rekoh najpodesnija, da je čitaocima dade, pa se zato pojavilo više lica, koja se bave pisanjem legende.

Dr. V. Deželić: Sedam puta udarani. Roman radi o mladoj Principiji, koja je optužena od Jovinijana radi preljuba. Bila je kršćanka i udata za muža, prema kojemu je bila po godinama dijete. Jovinijan je bio u nju zaljubljen, ali mu ona ne uzvrati ljubavi, budući da je imala zakonitog muža. Zato je on okleveće. Njezin učitelj pjesništva, koji je prema kleveti Jovinijanovoj bio sudionik grijeha, da se riješi muka, prizna sve, što su htjeli, i osuda bude na njem izvršena. Kad je na to trebao krvnik da izvrši osudu na Principiji, nije joj uspio niti sa sedam udaraca odrubiti glavu. Čudom se dakle spasi, a Jeronim joj izradi svojom poslanicom pomilovanje od cara te poslije živi na Aventinu kod pobožne Marcele. Poslije Alarikove provale u Rim, otide sa više svojih drugarica na istok, gdje nađe svetog Jeronima još na životu.

Roman je to s ne odveć kompliciranom kompozicijom, ali nije zato bez napetosti. Tehnički moderan, sadržajem nas prenosi u davno doba. Oboje, i savremenost tehnike i antiknost događaja umio je pisac da slije

u lijepu harmoniju. Roman potpuno odgovara ličnosti, koju obrađuje. Uzvišen stil, protkan mnogim citatima iz Jeronimovih poslanica, dobiva neke karakteristike stila svetih otaca: dostojanstvenost izričaja, uzvišenost misli, smirenost. Jasno ocrtana pozadina, u kojoj se roman odigrava pokazuje visoku kulturu pisca i poznavanje toga doba.

Uspjeh ovoga romana jest u tom, što nam je pisac uspio dati sliku sveca. Nema tu senzacionalnih događaja, što potpuno odgovara svečevoj okolini. Ma da ga okružuju i neki negativni tipovi kao Jovinijan, to ne potamnjuje svečevu sliku. Naprotiv je pojačava, jer baš kontrasti čine, da među njima neka slika izađe izrazitijom. Pisac je uspio, da se otme svome vremenu i ugodno disponira čitatelje prenoseći ih u Jeronimovo doba. Roman je izdalo društvo sv. Jeronima.

Juraj Lahner: Od Isusa i Marije. Karakteristična je u ovogodišnjim izdanjima Lahnerova zbirka pjesama »Od Isusa i Marije«. Ako ih čovjek malo detaljnije ispituje, opazit će, da je tehnika potpuno adekvatna sadržaju. Već iz nje odiše neka naročita religioznost.

Kako sve narodne pjesme, tako nam i ove očituju narodno shvatanje. Ono znade biti vrlo naivno, ali to više ljupko. One su mjerilo narodne duševne kulture, jer se iz njih najviše očituje smisao i ukus narodni za pjesmu. Što su pjesme formalno ili idejno savršenije, znak je, da je i smisao i ukus narodni za pjesme savršeniji.

Makar narodne pjesme i ne bile čisti odraz narodne duše, ipak nam često otkrivaju zgodne karakteristike narodne duše i duševni nastroj naroda, u kome su nikle. U ovim pjesmama, što ih je sakupio velečasni Lahner, pomiješani su sa biblijskim slikama i narodni elementi. To daje pjesmama posebnu draž i čini ih nama bliskima. Rsoe.

Petar Grgec: Meksički Mučenici. Ljudi se bore na ovome svijetu za različite ideje i na sve moguće načine. Jedni zastupaju ova mišljenja, drugi protivna i prema tome rade te nastoje za svoje ideje predobiti što veći broj pristaša.

Slavno je boriti se za jednu ideju. Slavnije je to, što je stvar veća i plemenitija, za koju se radi. Slava velikih i znamenitih ljudi je uzvišena, ako su se proslavili u radu na slavu Božju. To stoga, što je Bog glavna i posljednja svrha našega života.

Mnogi ljudi vrlo marljivo rade za pretpostavljenu si ideju, ali taj njihov rad nije u skladu sa naukom Kristovom ili je pak sasvim protiv nje. Svom silom hoće, da protjeraju Krista iz svih javnih mjesta. Služe se različitim sredstvima, da oslabe i unište čuvaricu nauke Kristove — Katoličku Crkvu. Njima ne miriše sve, što se naziva katoličkim ili, kako oni kažu, »klerikalnim«. Oni žele, da preporode svijet, da ga opoje svojom slatkom naukom, koja čovjeka čini »slobodnim«.

Taj slobodni duh i protivnik katoličke Crkve raširio je danas svoje grane pobjednice u Meksiku i slavi triumf. Čovjek se zgraža čitajući o tamošnjim prilikama. Pitamo se, da li živimo u dvadesetom vijeku, vijeku kulturnom? I s pravom se zgraža čovjek nad barbarskim prolijevanjem nevine krvi. Ubivstva su malone na dnevnom redu. Bez ikakva

preslušavanja i suda ubijaju bezbožnici katolike, ako su samo na njih posumnjali, da su katolici ili su ih uhvatili, gdje slušaju sv. misu. Isto tako postupaju sa svećenicima i redovnicima, koji bi čitali sv. misu u privatnoj kući, budući da su crkve zatvorene.

Na hiljade mučenika natopilo je svojom krvlju meksičko tlo. Lijepo je prikazao meksičke prilike g. Petar Grgec u knjizi »Meksički mučenici«. Prikazao je sam razvoj meksičke države od starih vremena, pa do danas. U toj knjizi vidimo, koliku je ulogu igrala katolička Crkva kod stvaranja meksičke države i kasnije u kulturnom i prosvjetnom radu. Čudno je, da toga ne vide meksički vlastodršci. Oni nasuprot tvrde, kako je Crkva kriva velikomu broju analfabeta. Zato oni kao »prijatelji« prosvjete, a »neprijatelji« analfabeta ukidaju i zatvaraju škole, koje su u rukama katoličkim. Ne samo to, nego su katolicima sasvim ruke svezali. Katolik se ne smije uopće nigdje pojaviti. Crkve su zaplijenjene i većinom služe kao gostione, ili pak u kakove druge svrhe progonitelja. Uz to su i imanja crkvena zaplijenjena. Biskupi i svećenici, pa redovnici prognani su tobože kao buntovnici i neprijatelji države. Slobode katoličkog vjeroispovijedanja nema. Dapače katolici nemaju ni lične slobode.

Zašto je do toga došlo? Mnogi su tu i duboki razlozi u prošlosti i sadašnjosti Mexika. Mi ih ovdje ne možemo na tanko ispitivati. Sigurno je, da je glavni razlog bezbožni karakter državne vlade, koju vode framasunske lože. Ali ima jamačno krivnje i na samim katolicima, koji nisu nastojali prožeti svoje redove, u teoriji i praksi, odrješitim idejama katoličke Crkve tako, da bi ih državna vlast morala da poštiva nesamo priznanjem njihove vjerske slobode, već i praktički, da državni zakoni odišu duhom Kristova Evanđelja. Kad bi to bilo provedeno, ne bi po svoj prilici bili mogući državnici kakav je na primjer Calles. Ali, da li je to uopće bilo dosad moguće u toj zemlje vječnih revolucija? Svakako će ovi progoni otvoriti oči katolicima, da Katoličkom Akcijom po uputama Svete Stolice priprave teren za novo snošljivo stanje u državi, dok će i ovdje, kao uvijek u povijesti jamačno biti krv kršćana sjeme novog procvata katoličke Crkve. Tomo Kušić.

Dr. Petar Karlić: Život i djelovanje Vjekoslava Klaića. U toj nam je knjizi, kako i naslov kazuje, prikazao Dr. Karlić život, djela i djelovanja nedavno preminuloga profesora Klaića. Tako nam je podana knjiga, kojom možemo potanje upoznati slavnoga našega historika. Na osobito je lijep način s mnogo poznavanja i citata prikazan život toga Hrvata — muža, koji je znao biti mužem.

Dirljiv je upravo život i vrijedan divljenja toga značaja, koji je znao svladati sve poteškoće života, koji je znao neprilikama pogledati u oči i uhvatiti se s njima u koštac, koji ih je umio i svladati. Kod njega se na osobiti način ističe ona sudbina naših velikih ljudi, koji ne rade za svoju korist, već za dobro svoga naroda i svoje domovine. Život svoj žrtvuje za svoj narod i za nauku, a uza sve to ne priznaje mu se. Biva stavljan u pozadinu i malo cijenjen. Stavljane su mu velike zapreke, da nije mogao svršiti svoje najvažnije djelo, kojemu je posvetio sve svoje sile, »Povijest Hrvata«.

Život je Klaićev, koji je već od rane dobi vezan uz nauku i naučni rad na svakom polju, vezan također i uz kulturni život Hrvata kroz 5 decenija. Veliko je njegovo značenje nesamo na polju historiografije i geografije, već i na polju literarne historije, kritike, lijepe književnosti i glazbe. Njegov je rad enciklopedistički.

Radovi su mu svakako najopsežniji i najvredniji na polju hrvatske historije. Ta on je dosada naš najbolji i najoriginalniji historik i teško će mu se naći premac.

Kulturni se njegov rad ističe u različitim našim kulturnim društvima kao Jugoslavenskoj Akademiji, Matici Hrvatskoj, gdje je i u odborima vršio važne funkcije, pa u Društvu sv. Jeronima.

Važan je znamenit njegov rad na polju beletristike. Veliki su njegovi poticaji, koje je davao mladim silama. Tako je poznato, da je on prvi Đalskoga uveo u književnike, štampavši mu prvu pripovijest »Batoricha« u Vijencu, a koju su sve druge redakcije odbile. Vijencu je kroz mnogo godina bio besplatnim urednikom i oko njega okupio sve naše znamenite realiste.

Na glazbenom se polju isticao više za mladih dana organizovavši kao gimnazijski profesor đačke orkestre i skladavši za njih skladbe. U glazbenom je zavodu mnogo radio oko njegova podignuća na konzervatorij. U tom je zavodu kroz punih 40 godina vršio funkciju potpredsjednika sve do svoje smrti. Vrlo ga je radovalo, kad je taj zavod slavio 1927. stotu godišnjicu.

Klaić je bio čovjek rada. Najveća mu je teškoća bila pobolijevanje posljednjih godina, koje ga je priječilo u radu. Ipak je radio do posljednjih časova. Svake je godine izašlo više radova od »starca Klaića«, koji dakako nijesu kvantitativno opsežni kao oni iz mladih dana, ali su po kvaliteti znameniti. Samo da spomenem njegov rad o Crvenoj Hrvatskoj, štampan u Matičinu Kolu 1927. Klaić jasno dokazuje ispoređivajući nazive mjesta na teritoriju Crvene Hrvatske s nazivima na teritoriju t. zv. Crvene Rusije, opstanak te Crvene Hrvatske, kojoj neki u najnovije vrijeme počeše poricati eksistenciju.

Istaknuo sam, da je pok. Klaić bio u mnogome stavljan u pozadinu, ali je mnogo puta dobio i lijepih priznanja, pogotovu od grada Zagreba. Osobito se to istaklo prigodom njegove smrti. Koliko je pak bio cijenjen i štovan u vanjskome svijetu, pokazuju sažalnice rektoru zagrebačkoga sveučilišta od rektorata prvih i najznamenitijih evropskih sveučilišnih rektorata.

Kad analiziramo sav Klaićev rad i djelovanja, vidimo, koga je njegovom smrću izgubila nauka uopće, a specijalno historija Hrvatske, koja kako i on reče: »bila jest i mora ostati do skrajnjega vijeka«. Hrvatska je izgubila mnogo svojih velikih ljudi i opet stoji i živi. Ona im je dala u »svom polju grob«, ali si je time podigla svaki puta jak stup. Umro je i Klaić, ali »non omnis«.

Uz lijep je prikaz Dr. Karlić knjigu odlično i opremio. Štampana je na finom papiru, a dodana je i krasna najnovija fotografija.

M. Udjbinac.

Dr. A. Živković: Porezi. Među edicijama Društva sv. Jeronima, koje je posljednjih godina razvilo silnu djelatnost, ističu se uz zabavne i poučne knjige i takove, koje su upravo nužne za članove toga društva a i cijeloga naroda.

Kad premećemo ovogodišnja izdanja, upast će nam u oči uz druge prekrasne knjige osobito »Porezi«. Malo čudno zvuči taj naslov — mislili bismo — pisana je ta knjiga za učenjake ili specijaliste u toj struci. No kao što su sve edicije Društva sv. Jeronima pisane za široke mase, tako je i ova.

Knjiga je to, koja nam točno tumači: zašto moramo plaćati poreze, kakove, zakone o porezima i t. d. Sve je, što se tiče poreza lijepo i pregledno poredano te protumačeno uz neke statističke tablice i usporedbe s porezima drugih država.

Ako pogledamo malo dalje u naše društvene i državne prilike, uvidjet ćemo odmah od kolike je važnosti ta knjiga za naš narod, koji je gotovo čitav seljački. Pa tu je seljaku protumačeno to strašno plaćanje poreza, koje toliko mrzi i napunja mržnjom na sve one ljude, koji imaju ikakovih veza kod uplaćivanja i utjerivanja poreza. Dano mu je sredstvo, kojim može da prodre u tu tajnu poreza, kojom može i da nekome dokaže, je li što dužan platiti ili nije. Dana mu je konačno knjiga, kojom može svoj umni horizont u mnogom proširiti poznavanjem uredbe poreza. Države ne mogu da eksistiraju bez poreza, a čovjek, društveno biće ne može da eksistira bez društva i države, koja nije ništa drugo nego jedno veliko društvo.

Knjiga imade dakle uz poučni sadržaj i znanstveni, te je za naše prilike vrlo potrebita i dobro došla. M. Udjbinac.

GLAZBA.

Dr. Božidar Širola: Posljednja pričest sv. Jeronima. Rekao bih upravo, da su stvaralački radovi dra Širole vezani uz naše velike narodne proslave. Svaku proslavu uzveliča dr Širola svojim skladbama. Tako oratorij »Žrtva Abrahamova« ukrašuje veličanstveni euharistijski kongres 1923. Oratorij sv. Ćirila i Metodija proslavljuje sve Hrvate u širem svijetu, kad se 1927. izvodio u Frankfurtu na Majni. Uz proslavu 60-godišnjice »Društva sv. Jeronima« veže se evo oratorij »Posljednja Pričest sv. Jeronima«. To je bio sa strane dra Širole dostojan dar za ovu toliko znamenitu proslavu po Hrvate.

Promatrajući ovaj oratorij, stavimo se u situaciju, koju prikazuje. U pustinji blizu Betlehema leži na umoru bolestan starac isposnik Jeronim. Sav je svoj život posvetio Gospodu. Očekuje posljednju svoju Pričest na ovoj zemlji. Okružen je braćom monasima, svojim učenicima, svetim djevicama i koludricama. Svi osjećaju s njim i žele da mu se duša u miru dijeli od tijela. Počinju s preporukom duše »Dijeli se dušo kršćanska«... Počinje bas-solo a zatim mješoviti zbor. Jeronim zatim čini djelo želje, ufanja, vjere, ljubavi i pokajanja. Bas se izmjenjuje s muškim i ženskim zborom. Tu se miješaju različiti motivi: narodni i crkveno-koralni pa božični (bli-

zina Betlehema!). Pošto je Jeronim obavio pokajanje »Pomiluj, Gospode, jer sam Dalmatinac«, zbor monaha i koludrica obavlja posljednje preporuke. Iza toga pristupa sam Spasitelj i pričešćuje Jeronima. Javlja se sopran-solo. Na koncu dolazi slavospjev puka kršćanskoga. Završuje opet miješoviti zbor.

Od svakoga se umjetnika traži, da mu ličnosti i njihove funkcije odgovaraju situaciji. Dr. je Širola licima svoga oratorija dao napjeve, koji im potpuno odgovaraju. Veličanstvenost se osobito ističe u »djelu vjere« kod »Hvalite svi Gospoda«. Melodija je upravo božanska. Osobito ozbiljno zvuče Jeronimovi napjevi; on je bas, pa već sama dubljina njegova glasa sjeća na ozbiljnost. Drukčije pak zvuče melodije monaha i koludrica, koji Jeronima tješe i mole za nj.

Dr. je Širola u kombinacijama koralnih motiva, naših narodnih i arhaističnih vrlo uspio i dao djelu ono obilježje, koje kod njega izrazito opažamo. Tek kad bi oratorij promatrali s jednoga drugoga gledišta, mogli bismo reći, da dr Širola nije potpuno uspio. Čini se. da je on sam nastojao komponirajući da se što više snizi tako, da bi oratorij izašao lagan i da bi se mogao izvoditi i u širim i našim seoskim krugovima. Oratorij i jest lagan, ali se ipa teško može izvesti i po našim manjim gradovima. Da bi se po našim selima kakova su još danas ovakova nešto moglo izvesti, ne možemo ni misliti. A i nešto skladati za naša sela, gdje dolazi orkestar uz orgulje pa miješoviti zbor te solo partije opet je nemoguće. Tako i ovaj oratorij za naša sela ostaje potpuno po strani. M. Udjbinac.

Dr. Božidar Širola: Muka i smrt Kristuševa. Oživjeti starinu nije laka stvar. To se postizava to teže, što sama stvar, koju treba oživjeti, umjetnika na neki način sputava, što mu je narinuta, a nema zametaka u njegovoj vlastitoj duši. Umjetnik je vezan uz neke određene granice, u kojima ima da se kreće, mora da se otme svome vlastitom raspoloženju i da se disponira u svojoj duši onako, kako traži samo djelo, koje treba modernizirati, priljubiti savremenom raspoloženju. Ukratko: umjetnik treba da se otme svome doba i samomu — sebi, jer sve raspoloženje, što ga iziskuje dotična stvar stiče se odviše umjetno i nimalo prirodno, ili ako hoćete umjetno bar utoliko, što ne nastaje samostalno, nego nekako: machinalno.

Gospodin dr. Širola uspio je da spoji starinu sa modernošću u takvu harmoniju, da se nije osjetila nijedna od ovih oštećena. Nije se napokon ni mogla osjetiti oštećenom, kad stari napjev teče paralelno sa pratnjom, pa je jedno i drugo moglo nesmetano doći do izražaja. Jedno se popunjava s drugim, tako da se naposljetku osjetilo, da je čitavo izvođenje »Muke i smrti Kristuševe« zadovoljilo. Dr. Širola je stari napjev preudesio nešto prema zahtjevima moderne glazbene tehnike, ali tako, da sama melodija nije izgubila ništa na svojoj starini.

Pratnja je imala da stvori pozadinu i da poda kolorit događajima, koji se zbivaju u muci Kristovoj te da psihološki ilustrira raspoloženje osoba i naroda, koji sudjeluje u njoj. Uspjelo je gosp. dru. Široli, da na pr. tugaljivo i umorno odgovaranje Isusovo poprati i smirenom glazbom, koju daje cijeloj okolini ugađaj umornosti i tugaljivosti. Bijes velikog svećenika,

Bijes mase, koja traži da se Krist razapne, popratio je bujnom instrumentacijom, što je sasvim adekvatno situaciji. U umecima, od kojih »Sina Boga Višnjega...« izriče očaj naroda, što je Krist bio predan u ruke nevjernicima, a završni veselje, što nas je Krist spasao od pakla: gosp. dr. Širola uspio je da glazbom sasvim imitira raspoloženje. I to tako sugestivno djeluje (možda je glazba od svih umjetnosti najsugestivnija), da se čovjek i nehotice osjeća sudionikom događaja, koji su se zbili kod muke Kristove. Autor je pogodio i kod biranja instrumenata. Uveo je violine, čela i kontrabase, a samo u završnoj kitici stupio je u akciju i bubanj. Baš je i po tom izvedba »Muke...« dobila na ugođaju i charmu.

Osobito nas se toplo doimao kajkavski dijalekat, koji nas sjeća, kako se nekad u katedrali kajkavski pjevalo. Kajkavski dijalekat ima nesamo neku naročitu mekoću, nego i poetsku dražest i sjeća nas na nešto, što je starinsko i potom stvara osobito topli ugođaj. Da se ocjenjuje uspjeh reciteura, zbora i orhestra, nema potrebe. Sve je uzrokovalo utisak, kojim se prenosimo u davna, topla vremena, kad se u katedrali pjevala »Muka i smrt Kristuševa« na kajkavskom dijalektu.

Stjepan Hrastovec.

IZ NAŠIH REDOVA.

»Cvijet« god. IX. broj 1.—2. Kolika jednostavnost, a koliki ukus! Tu valja čestitati! Pa kad sam već tako počeo, molio bih za jednu iskrenu. Prošle sam godine uzeo Cvijet i htio o njemu koju reći, ali me opsjenila forma i ja sam bio poništen. Ta oni su naslovi upravo drsko dovikivali: »Šta ćeš ti, jadniče, nama?!?« Jest. takvu sam impresiju dobio čitajući lanjski Cvijet, a sadržaj me ni najmanje nije zadovoljavao. I ja sam se ozbiljno bojao reći koju kontra, pa sam radije šutio. Protivno se dogodilo ove godine. Sad više ne viču naslovi, a bome ni sujeti ne šepaju! Tako su Seljakove »Tri ideje« upravo rijetkost srednjoškolskih listova. Dotjerano je formom, a puno sadržaja. Vidi se veliko razumijevanje stvari i jasnoća pojmova, a i energija u žalosnoj konstataciji! To je vrlo važna stvar i s ništa manjom važnošću obrađena. Uz to je i »Seoska inteligencija« od Vidakovića s velikim razumijevanjem pisana, samo bi trebala da bude malo zaokruženija cjelina, kaošto je urednikova »Uvodna riječ«. Da, često se mi svi s g. D. Šimićem pitamo: »Zašto?« Odgovor je jasan, pa nam ipak u grlu zapinje onaj bolni i kobni »ali — — —«! Stvar je lijepa kao i »Na Savi« od M. V. Pudića te one s »Bombaccio«-om od Ljubasa (urednik?) sačinjavaju beletristiku Cvijeta. U lirici je po kvantitetu kao i kvalitetu najjače zastupan milozvučni i elegični Dragomir Prpić, čije su »Spomenarke« i »Pitaš, dijete« doista vrlo lijepe pjesme. Uz njega se prislonio Veselly, koji me svojim kratkim a zvučnim »Oče — Siroče, Gledam Sedam« još uvije zastrašuje. Bojim se, da će me držati natražnjakom, ako mu zaniječem originalnost, a bome i razumljivost! Ni Seljaku uz lijepe »Tri ideje« ne cvatu baš ružice u pjesmama. Ne ide, brate, pa bio ti »esteta« ili iz »vilinskog svijeta»! Feuilleton je ispunjen lijepim člankom »Franz Schu-

bert« od B. V. B. (lanjski kompozitor?) i praktična »60-godišnjica knj. Društva sv. Jeronima« od Pudića. Rubrike »Cvjetić«, »Iz naroda« i »Prikazi« dosta su uspjele i hvale vrijedne.

»Travničko Smilje« god. XIV. broj 1. Kolikog je pohvalan nabožan duh i ozbiljan sujet ovog broja Smilja, toliko mu je neoprostiva greška, da je bez ikakve beletristike. I Nuićevi »Heroji današnjeg doba« i Hrubiány-evi »Euharistijski križari« i Česlareva radnja »I opet Papa upozoruje na Istok« lijepe su i pače vrlo važne stvari, ali beletristike nema. Jedini je Šaltes pokušao svojim »Razmišljanjem« udariti u tu žicu i spasiti situaciju, ali mu nažalost moram s njim reći: »Heureka!« Heureka, da bi se jedino to samo razmišljanje moglo isporediti s onim mutnim komešanjem snježnih pahuljica, a ne stvar, o kojoj on razmišlja i zato je poredba loše ispala. Jedini Bartolović daje Smilju najjaču crtu, koju je povukla jaka i stalna ruka. On u svojem članku »Ideali mladog intelektualca« gotovo govorničkim akcentom osuđuje današnje mladiće, »moralne propalice«, a još teže »izvjesne profesore«, koji đacima govore, »da nema Boga, da sv. Oca ne treba slušati i slične druge stvari«. I tad poziva sve kolege, mlade intelektualce, u borbu citirajući lijepe Jovanovićeve stihove »Gdje ja stadoh — ti ćeš poći!...« Vrijedne i zrelo promišljene riječi! »Mi i Kat. Akcija« od Buscha je također dobra, ali nedotjerana stvar. Malo jasniji poredaj misli! Najjači lirik bit će Krilić, samo su mu stvari rastegnute, a »Iza zavjesa noći« nejasna. Česlarev sonet »U crkvici« vrlo je lijep i sigurno najvedrija i najjasnija pjesma u ovome broju. Jakšić se nešto slabije izražava, dok mu je misao zgodna. U Feuilletonu piše urednik Nuić o »kćeri našega krša«, blaženoj Ozani Kotorskoj. Lijepo i pohvalno. Sve u svemu: od »Travničkog Smilja« sam se više nadao. Oni su istina izgubili dosta svojih kolega, kako i sami kažu, i to ih može donekle da opravda. Forma me slabo zadovoljava! Zdenko.

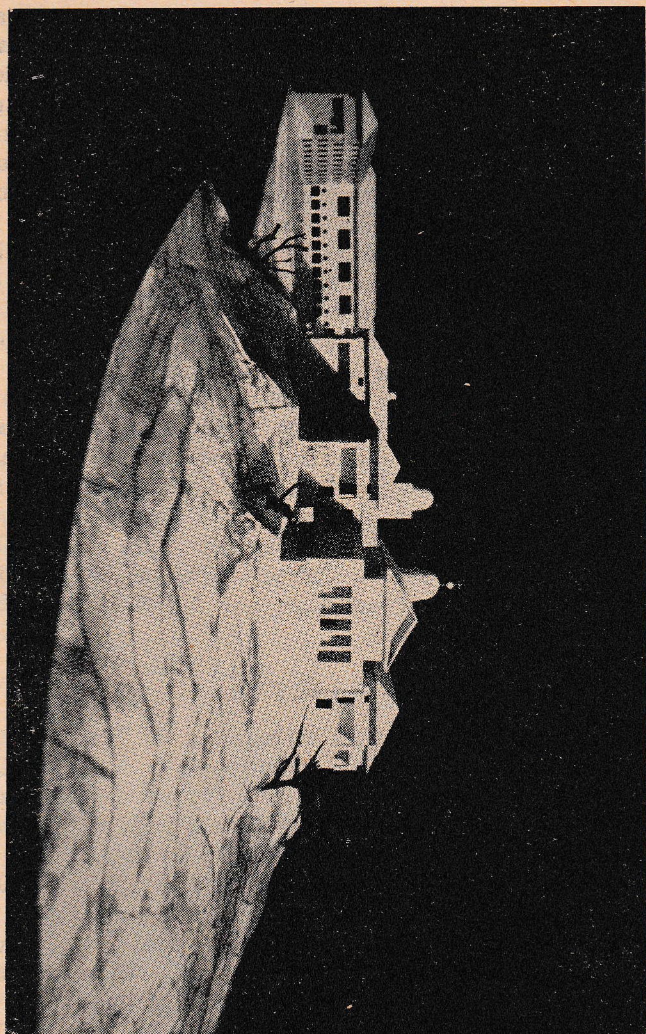
VIJESTI.

Visoko odlikovanje. Naš rektor, presvj. g. dr. Fran Barac, imenovan je za odlične zasluge koje je stekao prigodom gradnje dječačkog sjemeništa i za sve druge zasluge, koje su mu priznate kao katoličkom učenjaku i profesoru na bogoslovskom fakultetu, kućnim prelatom Njegove Svetosti Pija XI. Našem rektoru i dobrotvoru srdačno čestitamo!

Naše sjemenište. Glavna i najmilija želja našega Preuzvišenoga Natpastira-jubilarca ispunila se jesenas, kad se u nove zgrade, novo sjemenište, uselilo 400 mladića. I on je blagoslivljajući našu privremenu kapelicu uskliknuo sa starcem Simeonom: Nunc dimittis... Zavod je tu, i ako još djelomično nedovršen, a veselo oko Natpastira gleda u njemu »svoje buduće pomagače!«

Sjemenište se sastoji iz više zgrada, kako se to i na nacrtu vidi. Sve su dvokatne, dok su profesorski stanovi trokatni, a zvjezdarnica peterokatna. Zgrade su građene potpuno po zahtjevima moderne higijene. Potpuno su prostorne, svijetle, izložene suncu i tako udešene, da nema nijedne sobe, do koje ne bi moglo sunce da dopre. Što se tiče zraka, sje-

menište ima upravo idealan položaj kao kakovo lječilište. Malo je po strani i zaštićeno od gradske prašine, udaljeno od tvornica, tako da mu ne smeta dim, a Medvednica ga opskrbljuje najboljim zalihama svježeg zraka. Zgrade su dakle takove, da su podesne u zdravlju uzdržati mladiće kroz 8 godina i čile ih dalje predati.

DJEČAČKO SJEMENIŠTE, ZAGREB.

Sjemenište je udešeno za 400 pitomaca. Zgrade su za dnevni rad i noćni počinak t. zv. istočni i zapadni paviljon. Svaki imade 8 spavaonica i 4 »dnevna boravka«. Spavaonica je svaka za 25 pitomaca, a »dnevni boravak« za 50. U spavaonice zalaze pitomci samo na počinak i stoga su preko

dana zatvorene. U spavaonici imade svaki pitomac svoj krevet, noćni ormarić i stolicu. Ormari za rubeninu i odijelo nalaze se uz spavaonice na hodniku. Jedan ormar služi dvojici pitomaca — svaki imade polovicu samostalno. Uz svaku se spavaonicu nalaze umivaonici. Spavaonice su u prvom i drugom katu, a »dnevni boravak« prizemno. Namještaj je i u »dnevnom boravku« potpuno moderan. Svaki pitomac imade svoj lijepi pisaći stol.

Gimnazija je udešena za 12 školskih soba, koje se nalaze prizemno i u polovici prvoga kata. U drugoj je polovici prvoga kata zbornica, gimnazijska kancelarija i ravnateljeva soba. U drugom se katu nalaze svi mogući kabineti i sobe za glazbu. Zvjezdrnica je peterokatna i snabdjevena potrebnim astronomskim spravama.

Dvorana je za gimnastiku vrlo prostrana i ima sve gimnastičke sprave, kao da je za kakovo specijalno gimnastičko društvo. Iznad nje je dvorana za svečane priredbe s krasnom pozornicom i 600 stolica za gledaoce. Uređena je kao kakova kazališna dvorana.

Profesorski su stanovi udešeni za 20 profesora. Stan ovdje dobiju profesori, koji su svećenici i neoženjeni lajici, a također i hranu. Ovo će biti i za njih velika blagodat, budući da se nalaze blizu škole i ne će morati po zimi i nelijepom vremenu da idu u službu.

Posebni svoj dio imadu časne sestre, koje vode naše kućanstvo. Njihove su prostorije klauzurom odijeljene, ali uz kuhinju. Kuhinja ima sve vrste modernih sprava, da se uzmogne brzo i lako i s malo posluge priređivati sve vrste jela. Kuhanje je udešeno na paru, dok gotovo i sve ostalo rade strojevi. Tu su strojevi za gulenje i pranje krumpira, pranje tanjura, ribanje mesa, rezanje kruha i t. d. Hrana se diže do blagovaonice i bolnice, koje se nalaze iznad kuhinje posebnim elevatorima. Za blagovaonice služe dvije dvorane. Jedna za 160 pitomaca, a druga za 240. Poglavari imadu svoju posebnu, koja će također služiti i profesorima, koji će stanovati u sjemeništu. Bolnica je također nešto posebno i prekrasno uređena sa naročitim solarijem.

Crkvom se prema jugu svršava sklop naših sjemenišnih zgrada. Ova nije još dovršena, ali će biti također vrlo prostrana — i kako čujemo — krasno uređena. Bit će pristupačna i vanjskoj publici u određene sate.

Od svega je toga sklopa zgrada najpotrebnije bilo gotovo do Nove godine 1929. Tada su se i svi pitomci mogli potpuno useliti. Privremena je kapelica smještena u manjoj dvorani za blagovaonicu. Slijedeće dakle školske godine dolaze pitomci u sjemenište, koje će biti potpuno gotovo i tada će tek moći osjetiti one blagodati, koje im sjemenište daje.

Grijanje je udešeno na centralno loženje, a koncentrirano je na paru i toplu vodu. Da se troše velike količine ugljena jasno je, a najbolje se moglo zimus vidjeti, kad su kola i automobili dnevno dovažali nove količine uglja. Dnevno se u pravoj zimi utroši čitavi vagon ugljena.

Sjemenište je ovo vlasništvo zagrebačke i đakovačke biskupije, ali nastanjeni su u njem i pitomci iz nekih drugih biskupija. Pojedine su biskupije zastupane ovako: zagrebačka 290 pitomaca, đakovačka 85, senjska 20 i krčka 5 pitomaca.

Gimnaziju polaze još franjevački đaci, kojih imade 20, 6 trećoredaca sa sv. Žavera i 18 višoškolaca grkokatoličkoga sjemeništa.

Ovo je zaista lijep broj mladića, koje je Krist odabrao. I godina otvorenja novoga sjemeništa može se upisati zlatnim slovima u historiju hrvatskoga naroda, jer odavle imadu izaći pravi rodoljubi, pravi prijatelji svome narodu i njegovi prosvjetitelji. Ovo sjemenište imade biti centar, u koji svi katolici Hrvati mogu s ponosom i s pouzdanjem skrenuti svoje oči. Ovo je mjesto, kuda Hrvati mogu slati svoje sinove, koji im imadu biti vođama u svim linijama javnoga i privatnoga života, a naročito u pitanjima vjere i morala, osnovica valjanoga državnoga života.

M. Udjbinac.

Marijina kongregacija. Budući da ove godine ima 400 seminaraca, podijelila se dosadašnja Marijina kongregacija u dvije. Kongregacija višeškolaca zove se kao i prije: »Marijina kongregacija od Bezgriješnog Začeća Bl. Dj. Marije, pod zaštitom sv. Ivana Berchmansa«, dok se nova kongregacija nižeškolaca zove: »Marijina kongregacija od Navještenja pod zaštitom sv. Stanislava Kostke«. Upravitelj obih kongregacija je o. Karlo Leopold D. I., sjemenišni duhovnik. Kongregacija višeškolaca broji 123 člana, a vijeće je ovo: prefekt K. Zvonarić, VIII. r.; I. asistent P. Petrinec, VIII. r.; II. asistent J. Burić, VIII. r.; tajnik Stj. Prizl, VII. r.; vijećnici: I. Živković, Fr. Pohn, J. Zlatolas, A. Igrec i J. Kovačec; pročelnik misijske sekcije: I. Fabečić, VII. r; pročelnik Ćirilo-Metodske sekcije: Stj. Imbrišak. Kongregacija nižeškolaca broji 100 članova, a vijeće je sastavljeno ovako: prefekt P. Subočanec, IV. r.; I. asistent J. Ivoš, IV. r.; II. asistent Stj. Lacković IV. r.; tajnik M. Pauss, IV. r.; vijećnici: A. Djamić, A. Bogdan, J. Ćubelić, I. Kelčec i T. Sviben.

Misijska sekcija vrlo lijepo radi i na tom, da bi materijalno pomogli naše misijonare. Zato i ove godine rasprodaje među seminarcima školske i druge potrepštine. Od prodanih stvari dobiva 20%, dok od prodavanoga peciva dobiva 10%.

Dne 10. veljače priredila je Misijska Sekcija sijelo s tombolom, da načini seminarcima malo veselja, jer nam već ove godine radi još neizgrađene svečanosne dvorane nije moguće davati predstave, kao što je to znalo biti predašnjih godina. Čista dobit na tomboli iznosila je 1132 dinara. Ta je svota dostavljena određenoj svrsi. — Ćirilo-Metodska sekcija također se lijepo razvija.

Rimsko hodočašće. Ove godine se sprema hodočašće u Vječni grad, da se pokloni Svetomu Ocu povodom Njegova Jubileja o Zlatnoj svetoj misi. Od nas ne može nitko nažalost da pođe, jer su uto doba još naša predavanja. Ali ćemo se mi u duhu pokloniti sv. Ocu i moliti za nj.

Hodočašće u Prag. Braća Česi slave ove godine 1000-godišnjicu smrti svoga kralja i sveca sv. Vaclava u Pragu. Tu će biti i veliki sveslavenski orlovski slet, na kojem će nastupiti i naša orlovska društva. Kako je to o praznicima, bit će moguće, da i nekoliko naših seminarista bude nazočno kod ove velike katoličke slave.

Naša gimnazija i »Zbor«. Ova školska godina 1928/29. počela je tek 1 X. 1928., budući da nijesu bile na vrijeme sve prostorije uređene. Sakupilo se oko 400 đaka sa svih strana naše domovine. Profesorski je zbor sastavljen od najvrsnijih profesora zagrebačkih, od kojih su nekoji namješteni kao privatni, a neki kao državni činovnici.

»Zbor« nije mogao da redovito radi, jer nijesmo imali prostorija, u kojima bi se sastajali. Kako su nam sada prostorije uređene, započeli smo radom, koji, razumije se, ne će biti tako svestran i golem, kao što bi bio, da smo počeli još na početku godine. No da nijesmo posve zanemarili rad dokazuju »Zumbuli« i suma od 20.000 dinara, za koju smo raspačali veliku množinu knjiga o Božiću i Uskrsu. Osim toga valja zabilježiti, da je naš Zbor dobio nova pravila, potvrđena od Preuzvišenoga gospodina nadbiskupa. Ta su pravila uređena na osnovu smjernica Svetoga Oca u radu oko »Katoličke Akcije«. »Zbor« je posve samostalno i od vanjskih društava neovisno udruženje naših srednjoškolaca. »Zborom« upravlja od članova birani odbor, a nadzor nad čitavim radom vodi sjemenišno poglavarstvo.

Naš zavod je više puta posjetio preuzv. g. nadbiskup dr. Ante Bauer, što sam, a što opet u pratnji druge presvj. gospode biskupa. Tako je jednom došao u društvu presv. gosp. dra. Srebrenića, biskupa krčkog i presv. biskupa mariborskog. Nedavno nas je pohodio i presvj. g. dr. Antun Akšamović biskup đakovački, koji nam lijepim govorom protumačio svrhu ovoga doma i izrazio veselje, što će se ipak ostvariti ona želja, koju je već dugo nosio na srcu cijeli hrvatski episkopat.

Naš orkestar stalno radi. Pjevački zbor pokazuje vidne uspjehe. Pjevanje i sviranje je na našoj gimnaziji obligatan predmet.

U nedjelju 21. travnja bila je priređena akademija u čast presv. g. dru. Franu Barcu, rekotru sjemeništa, na kojoj smo čestitali našem rektoru i dobrotvoru na odlikovanju, kojim ga je počastila Sv. Stolica, imenovavši ga kućnim prelatom Nj. Sv. Pija XI. Sudjelovao je orkestar, pjevački zbor, a prisutni su bili svi seminarci preč. gospoda poglavari i gospoda profesori, što stanuju u zavodu.

† Josip Mokrović. I opet je maknula smrt crnim krilima i ugrabila nam iz sredine miloga druga. I opet je pao jedan mladenački život, koji se spremao na najuzvišeniju službu — službu oltara. Gospod ga pozva k sebi i presadi u vrt svetih, da ondje cvate pred licem njegovim. Potajna bolest počela je izgrizati mladi život njegov i nakon nekoliko mjeseci čusmo, da je premiuno primivši sakramente umirućih. Gospod mu udijelio pokoj vječni!

† Nerej Hero. Dne 20. VI. 1928. umro je od neizliječive bolesti maturant Nerej Hero. U VI. razredu je prviput osjetio znakove sladorne bolesti i od to doba je neprestano slabio, dok je konačno uslijedila stagnacija srca. — Bio je marljiv radnik u »Zboru« i stalni suradnik »Zumbula«. Filozofijom se bavio još od IV. razreda i postigao je vidne rezultate. Nerej Hero je bio jedan od najozbiljnijih pripravnika za svećeničko zvanje, no je prije preminuo primivši sakramente umirućih. Gospod mu udijelio pokoj vječni!